

FALOŠNÉ NARATÍVY A KOMUNIKÁCIA TÉM SÚVISIACICH S KORUPCIOU A PRÁVNYM ŠTÁTOM NA SLOVENSKU

Mapovanie aktérov a naratívov na platformách
Facebook a Telegram

November 2023

European | **MEDIA AND
INFORMATION** Fund

Managed by
Calouste Gulbenkian Foundation

INFOSECURITY.SK

Obsah

Úvod	2
Kľúčové zistenia	3
Dizajn výskumu a metodológia	4
Kvantitatívna časť.....	7
<i>Analýza aktérov</i>	10
<i>Analýza monitorovaného obsahu</i>	12
Kvalitatívna časť	16
<i>Spochybňovanie Úradu špeciálnej prokuratúry</i>	16
<i>Medializovaný vzťah Moniky Tódovej a Pamely Záleskej</i>	18
<i>Kajúcnici a ich úloha v jednotlivých súdnych procesoch</i>	20
<i>Samovražda Milana Lučanského</i>	22
<i>Zadržanie Tibora Gašpara</i>	24
<i>Paragraf 363</i>	26
<i>Vyšetrovanie vraždy Jána Kuciaka a Marty Kušnírovej</i>	28
<i>Korupcia na Ukrajine</i>	30
<i>Referendum o predčasných voľbách</i>	32
<i>Nahrávky NAKA</i>	34
<i>Doplňkové témy</i>	36
Vojna v polícii	36
Útoky na mimovládne organizácie	37
Korupcia v Európskej únii	39
Sudkyňa Záleská a kauza Inzulín	40
Andrej Kiska a kauza KTAG	42
Samuel Vlčan a dotácia Ministerstva životného prostredia SR.....	43
Peter Kažimír	44
Dušan Kováčik.....	45
Korupcia pri regionálnych voľbách	46
Monika Jankovská.....	47
Záver	49
Príloha 1: Témy a kľúčové slová.....	50

Úvod

Korupcia predstavuje pre demokratické štáty jeden z najpálčivejších problémov. Rozvíjajúca sa demokracia na Slovensku čelí kvôli korupcii na jednotlivých úrovniach vlády úpadku dôvery v inštitúcie a ich reprezentantov, ale aj nedôvere v právny štát či samotný demokratický systém. Okrem toho korupcia vytvára prekážky pre hospodársky rozvoj štátu a zabraňuje skutočnému zastupovaniu verejnosti volenými úradníkmi a predstaviteľmi inštitúcií. Uprednostňovanie osobného prospechu či záujmu konkrétnej skupiny tiež môže mať za následok oslabovanie sociálnej spravodlivosti, podkopávanie transparentnosti a môže vyústiť až do politickej nestability. Popri týchto ohrozeniach korupčné správanie vytvára priestor pre možnú zneužiteľnosť káuz na tvorbu dezinformácií a posilňovanie konšpiračných naratívov.

Vzhľadom na tieto skutočnosti sa predkladaná štúdia zameriava na mapovanie diskusie o korupcii a právnom štáte aktérmi v slovenskom informačnom priestore, konkrétne na sociálnych sieťach Facebook a Telegram. Z monitorovaného obsahu boli vylúčené príspevky pochádzajúce od aktérov, ktorí nemajú reputáciu šíriteľov problematického obsahu (napr. tradičné médiá, mimovládne organizácie a pod.), aby bolo možné zachytiť a vyhodnotiť obsahové trendy v rámci alternatívnych zdrojov. Tie boli analytikmi rozdelené na niekoľko kategórií s ohľadom na ich charakter: Alternatívne médium; Politik; Politické strany a hnutia; Stránky, skupiny a kanály; Profil.

Štúdia sleduje diskurz v 20 vybraných témach. Monitorované obdobie sa nachádza v rozmedzí medzi 1. novembrom 2022 a 15. septembrom 2023, takže zachytáva aj konečnú fázu kampane pred predčasnými parlamentnými voľbami. Výskum zdôrazňuje najmä skutočnosť, že mnohé skúmané témy pomáhali aktérom na oboch platformách vytvárať živnú pôdu pre spochybňovanie dôveryhodnosti a integrity súdneho systému, orgánov činných v trestnom konaní, členov vlády a silových zložiek, prípadne aj tradičných médií, novinárov či mimovládnych organizácií.

Realizácia výskumu bola motivovaná predovšetkým zistením, že slovenský informačný priestor je výrazne náchylný na rôzne formy manipulácie. Výnimkou nie sú ani témy korupcie a právneho štátu, ktoré na Slovensku dlhodobo viažu negatívny sentiment a zavádzajúce až konšpiračné interpretácie. Fakt, že monitoring bol realizovaný v období pred predčasnými parlamentnými voľbami, tvorí kľúčový element aj pre lepšie pochopenie jednotlivých naratívov. Okrem iného bola totiž akcelerujúca predvolebná kampaň predpokladom čoraz toxickejšej a manipulatívnejšej rétoriky. Tej sa nedržali iba aktéri z politického prostredia, ale aj rôzne typy alternatívnych médií a stránok či kanálov na sociálnych sieťach.

Štúdia sumarizuje hlavné zistenia monitoringu a analýzy príspevkov v jednotlivých témach, pričom je štrukturovaná v dvoch hlavných častiach. Prvá kapitola je zameraná na vyhodnocovanie kvantitatívnych dát. Čitateľa oboznamuje so základnými vzorcami publikovania obsahu, s kvantitou manipulatívnej rétoriky aktérov publikujúcich na Facebooku a Telegramu, ale aj s podielom manipulatívneho a nezávadného obsahu v konkrétnych témach. Druhá kapitola štúdie sa venuje kvalitatívnemu rámcu. V každej z 20 tém prináša stručný popis sledovanej kauzy a sumarizuje opakujúce sa naratívy. Sústreďí sa hlavne na desať tém, ktoré boli v skúmanom datasete najviac prevalentnými. Štúdia obsahuje aj závery autorov a komplexné kľúčové zistenia pre získanie prvotného prehľadu v problematike.

Kľúčové zistenia

- **Monitoring 20 vybraných tém súvisiacich s korupciou a právnym štátom zachytil 3,375 relevantných výsledkov na platformách Facebook a Telegram.** Viac ako 53,3 % z nich bolo publikovaných na Facebooku, kde zároveň príspevky získavali vyššie množstvo interakcií.
- **Manipulatívny obsah sa objavil v prípade 83,4 % všetkých relevantných výsledkov.** Na Facebooku bol zachytený pomer 78,4 % manipulatívneho a 21,6 % nezávadného obsahu. Výsledky na Telegramu zodpovedali pomeru 89,2 % manipulatívneho a 10,8 % nezávadného obsahu.
- Najviac manipulatívneho obsahu publikovali dve skupiny aktérov: alternatívne médiá, respektíve stránky, skupiny a kanály. Tie zároveň aktívne preberali vyjadrenia politikov. Celkovo sa na komunikácii politického obsahu (či už jeho produkciou alebo zdieľaním) podieľali aktéri v 1,320 prípadoch, čo predstavuje 39,1 % obsahu.
- **Politici vyprodukovali 12,6 % relevantného obsahu.** Na Facebooku dominoval Matúš Šutaj Eštok, nasledovaný Robertom Ficom, Miroslavom Radačovským a Tomášom Tarabom. Na Telegramu výrazne prevažoval obsah Ľuboša Blahu, ktorého nasledovali predstavitelia hnutia Republika – Marek Kurta, Milan Uhrík, Miroslav Heredoš a Milan Mazurek.
- **Kategória politikov komunikovala manipulatívne v 88,3 % publikovaného obsahu.** Podobne tomu bolo v prípade politických strán a hnutí, ktorých príspevky boli manipulatívne v 86,1 % prípadov.
- Najaktívnejšími alternatívnymi médiami boli *eReport*, *InfoVojna* a *Slovanské Noviny*. V prípade stránok, skupín a kanálov možno hovoriť najmä o dominancii *Blogu investigatívnej žurnalistiky*, nasledoval telegramový kanál *KSB Správy* a facebooková stránka *Som z dediny*.
- **Najvýraznejšou témou spomedzi skúmaných okruhov bolo spochybňovanie špeciálnej prokuratúry.** Celkovo išlo o 814 výsledkov, z čoho 91,8 % obsahovalo istú formu manipulácie. Obsahovo prevažovali konšpiračné útoky na ÚŠP či osobu špeciálneho prokurátora Lipšica. Cieľom bolo spochybňovanie integrity inštitúcie a atakovanie objektivity rozhodovania.
- **Nasledovala téma vzťahu Moniky Tódovej a Pamelý Záleskej**, v ktorej bolo zozbieraných 522 relevantných výsledkov a až 90,8 % z nich bolo manipulatívnych. Diskurz v téme poskytoval úrodnú pôdu pre podrývanie autority sudkyne Záleskej, ŠTS a súdneho systému, ako aj diskreditáciu tradičných médií a novinárov.
- **Tretia najviac komunikovaná téma sa týkala tzv. kajúcnikov.** Identifikovali sme 515 relevantných príspevkov, 95,7 % z nich bolo vyhodnotených ako manipulatívnych. Objavovali sa tvrdenia o tom, že kajúcnici získavajú nezákonne nízke tresty a vypovedajú klamlivo, pričom ich výpovede sú upravované podľa potreby s cieľom kriminalizovať opozíciu.
- Okrem troch najprevalenentnejších boli dôležitými aj témy samovraždy Milana Lučanského a vraždy Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej, ktoré slúžili pre posilňovanie konšpiračných naratívov o údajnom plánovaní štátneho prevratu, úmyslenom manipulovaní vyšetrovania či odstraňovaní nepohodlných osôb z prostredia opozície a silových zložiek.

Dizajn výskumu a metodológia

Výskum sa zameriava na objasnenie a mapovanie komunikácie tém súvisiacich s korupčnými kauzami a právnym štátom v informačnom priestore Slovenska. Špecificky sa sústreďuje na priestor sociálnych sietí Facebook a Telegram. Dizajn výskumu reflektuje kvantitatívnu a kvalitatívnu úroveň problematiky, pri ktorej sa snaží o poskytnutie detailnej analýzy kľúčových subnaratívov a aktivity aktérov, ktorí sa podieľali na komunikácii vybraných tém. Výskum pri nasledujúcej analýze a hodnotení dát považuje za relevantný ten obsah, ktorého zdrojom sú dezinformační aktéri pôsobiaci v slovenskom informačnom priestore.

Štúdia sa snaží odpovedať na kľúčové výskumné otázky:

- Ako boli v slovenskom informačnom priestore komunikované témy súvisiace s korupčnými kauzami a právnym štátom?
- Ktoré témy v sledovanom období dominovali a do akej miery boli komunikované manipulatívne?
- Aký typ aktérov a akí konkrétni aktéri sa podieľali na šírení relevantného obsahu?

Výskum využíva kvantitatívne a kvalitatívne prístupy na analýzu a hodnotenie formovania sledovaných tém na sociálnych sieťach na Slovensku. Sleduje obdobie medzi 1. novembrom 2022 a 15. septembrom 2023. Monitorované obdobie sa v prípade niektorých tém líši v závislosti od ich časovej relevancie. V priebehu výskumu boli k originálnemu tematickému výberu pridané ďalšie dve témy.

Ďalej anotovaný a analyzovaný dataset bol vytvorený prostredníctvom monitorovacieho nástroja Gerulata Juno. Vyhľadávanie obsahu prebiehalo na báze nástrojového detegovania slovenského obsahu (bez predeterminovaného zoznamu aktérov). Pri vyhľadávaní obsahu bol použitý zoznam kľúčových slov pre každú sledovanú tému individuálne. Konkrétne kľúčové slová použité pre vyhľadávanie obsahu sú uvedené v *prílohe 1*. Dataset obsahoval celkovo 6,241 výsledkov, z ktorých bolo v dobe zbierania dát dostupných 6,224 z nich. Vzhľadom na oddelený monitoring jednotlivých tém sa obsah mohol v rámci individuálnych perspektív aj opakovať a obsahovať viac sledovaných tém. Štúdia preto zachytila 5,430 originálnych výsledkov, z ktorých pre ďalšiu analýzu bolo relevantných 3,375. Zber dát prebiehal v dvoch etapách: v júni 2023 a v septembri 2023. Z toho dôvodu môže byť v štúdiu analyzovaný aj obsah, ktorý je v dobe publikácie štúdie už nedostupný alebo zablokovaný.

Výskum sa sústreďoval na obsah publikovaný aktérmi na sociálnych sieťach Facebook a Telegram. Pri monitorovaní a získavaní dát na Facebooku sa štúdia orientovala na existujúce stránky, skupiny a profily. Na Facebook sa autori sústredili najmä kvôli tomu, že na Slovensku predstavuje primárny komunikačný kanál a zdroj informácií pre verejnosť. V prípade Telegramu boli monitorované kanály, príspevky v diskusii boli z analýzy vylúčené. Telegram bol monitorovaný kvôli tomu, že na Slovensku predstavuje jeden zo základných zdrojov a vstupnú bránu pre problematický obsah do slovenského informačného priestoru, pričom zároveň naň migrujú niektorí problematickí aktéri.

Proces anotovania

Analýza a vyhodnotenie datasetu prebiehalo na základe jeho dôkladného anotovania. Anotačný proces, filtrovanie dát a vizualizácia výsledkov boli analytikmi realizované ručne na základe dát obdržaných prostredníctvom monitorovacieho nástroja Gerulata Juno.

Celý získaný dataset bol spracovaný tímom skúsených anotátorov. Pre zabezpečenie konzistentnosti a správnosti procesu anotovania absolvovali anotátori tréning, ktorý viedli senior analytici. Po procese anotovania bola vykonaná kontrola kvality anotovaných údajov s cieľom nájsť a odstrániť nezrovnalosti.

Proces anotovania umožnil odfiltrovať irelevantný obsah. V prípade Slovenska išlo o 2,055 príspevkov. Dôvod pre ich odfiltrovanie uvádzame nižšie v sekcii *Relevancia*.

Proces anotovania bol navrhnutý tak, aby odpovedal na viacero otázok: Ako bol formovaný verejný online diskurz o témach korupčných káuz a právnom štáte prostredníctvom dezinformačného či alternatívneho ekosystému na Slovensku? Akými subnaratívmi boli sledované témy formované? Ako boli formované, prípadne sa objavili rozdiely v súvislosti s používanou platformou pre komunikáciu? Ktorí aktéri boli pri komunikácii relevantných tém najaktívnejší? Akú časť datasetu tvoril manipulatívny a nezávadný obsah?

Odpovede na tieto otázky nám umožnili zachytiť štyri ústredné kategórie: aktérov, témy, platformy a manipulatívny obsah.

Relevancia

V rámci procesu anotovania súboru dát bola ako prvý parameter určovaná relevancia výsledného obsahu. Pri jej hodnotení hrali úlohu najmä dva faktory. V prvom rade bol priebežne filtrovaný obsah, ktorý nesúvisel so sledovanými témami. Daný obsah bol v rámci anotovaného procesu označený ako *Irelevantný*.

Výskum sa zároveň výhradne sústreďoval na obsah, ktorý bol publikovaný dezinformačným ekosystémom sociálnych sietí v slovenskom informačnom priestore. To znamená, že za irelevantné boli označené aj tie príspevky, ktoré boli publikované tradičnými médiami s dôveryhodnou reputáciou. Podobne tomu bolo v prípade politických aktérov, profilov a stránok, kanálov či skupín, ktoré na základe ich historických aktivít nemožno považovať za problematické.

Obsah, ktorý spĺňal kritéria výskumu, bol v rámci procesu anotovania označený ako *Relevantný* a bol ďalej hodnotený na základe nasledujúcich parametrov.

Témy

Výskum sa celkovo zameriava na 20 sledovaných tém. 18 z nich bolo na základe predbežného monitorovania informačného prostredia selektovaných vopred, ešte pred zberom dát. Vybrané boli na báze spoločenského významu a prevalencie v informačnom prostredí. Každéj téme pre jej monitorovanie a zber dát prislúcha zoznam adresných kľúčových slov, ktorý bol využitý pre hľadanie relevantného obsahu. Úplný zoznam kľúčových slov spoločne s jednotlivými sledovanými témami je uvedený v *Prílohe 1*.

Väčšina zo sledovaných tém bola kontinuálne sledovaná v období medzi 1. novembrom 2022 a 15. septembrom 2023. Dve témy, ktoré boli do výskumu zahrnuté v jeho priebehu (*Zadržanie T. Gašpara a Vzťah M. Tódovej a P. Záleskej*), boli sledované od 1. augusta 2023 do 15. septembra 2023.

Aktéri

Motiváciou výskumu pre kategorizáciu aktérov boli najmä rozdiely v úlohách a kapacite, ktorými jednotliví aktéri v slovenskom informačnom prostredí disponujú. Výskum celkovo rozlišuje osem kategórií aktérov, pričom sa snaží reflektovať politický náboj, s ktorým môžu sledované témy týkajúce sa korupčných káuz a právneho štátu prichádzať. V rámci kategorizácie aktérov preto autori štúdie zdôrazňujú v prípade dvoch kategórií (*Alternatívne médiá a Stránka/skupina/kanál*) aj možnú úlohu amplifikátorov obsahu uverejneného politickými aktérmi. Jedna z kategórií (*Veľvyslanectvo*) bola do výskumu pridaná v jeho priebehu, špecificky sa objavovala v prípade témy *Korupcie na Ukrajine*.

Sledovaní aktéri v slovenskom informačnom prostredí boli v rámci výskumu rozdelení do nasledujúcich kategórií:

1. Alternatívne médium
2. Alternatívne médium zdieľajúce politika
3. Politik
4. Politické strany a hnutia
5. Stránka/skupina/kanál
6. Stránka/skupina/kanál zdieľajúce politika
7. Profil
8. Veľvyslanectvo

Manipulatívnosť obsahu

Cieľom štúdie bolo v rámci sledovaného rámca slovenského informačného priestoru identifikovať aj pomer manipulatívneho a nezávadného obsahu, ktorý sa v monitorovanej komunikácii o korupčných kauzách a právnom štáte objavil. Vzhľadom na povahu celkového sledovaného tematického rámca výskum nepoužíva pojem dezinformácie, ale sústreďuje sa na prítomnosť manipulácií (či už obsahových alebo formálnych) v získanom súbore dát.

Za *Manipulatívny obsah* boli preto označené aj tie výsledky, ktoré neobsahovali nefaktické informácie. Museli však obsahovať manipulačné techniky, vrátane využívania kognitívnych skreslení či tzv. mediálnych a argumentačných faulov. Za *Nezávadný obsah* boli označené tie výsledky, ktoré tieto techniky neobsahovali.

Platformy

Vzhľadom na špecifiká slovenského informačného priestoru sa výskum sústreďuje na dve platformy sociálnych sietí – Facebook a Telegram. Dôvodom je najmä skutočnosť, že obe platformy možno považovať za kľúčové zdroje problematického obsahu v informačnom prostredí Slovenska. Podľa [štúdie Reuters Institute for the Study of Journalism](#) je Facebook najpoužívanejším sociálnym médiom na Slovensku (71 %), kým Telegram navštevuje 11 % slovenskej populácie.

Autori zároveň disponovali dostatočnými nástrojmi pre monitorovanie oboch platforiem. Motiváciou bola aj skutočnosť, že sociálne médium Telegram je v slovenskom kontexte relatívne neprebádaným priestorom, a to aj napriek tomu, že naň migrujú viacerí aktéri s históriou problematických aktivít. Výskum sa snaží o zachytenie čo najväčšieho množstva dát tak, aby jeho výsledky čo najpresnejšie reflektovali realitu slovenského informačného prostredia.

Niektoré z analyzovaných dát zároveň ukazujú relatívne vysokú mieru migrácie obsahu a naratívov medzi Telegramom a Facebookom. Vzhľadom na to sa niektorý obsah mohol objaviť v rôznom časovom období na oboch platformách, išlo však o jednu z motivácií pre ich monitorovanie.

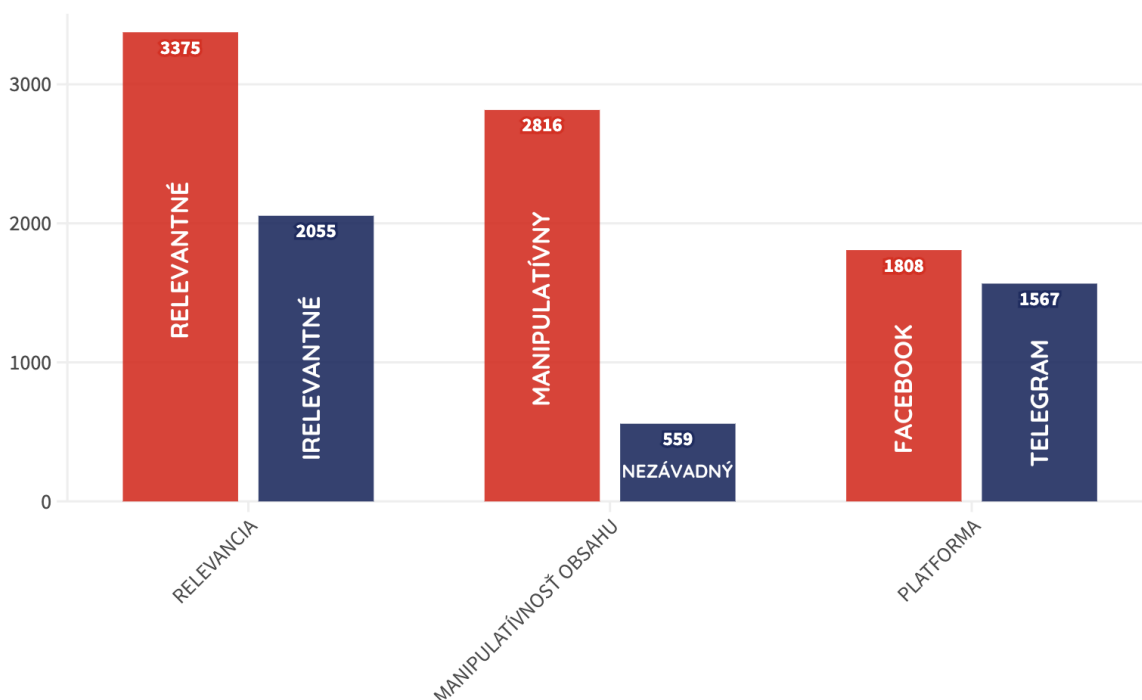
Limitácie výskumu

Výskum nemusí zachytávať všetky parciálne elementy formovania sledovaných tém a všeobecného diskurzu o korupčných kauzách a právnom štáte. Dôvodom je najmä skutočnosť, že vyhľadávanie ďalej analyzovaného obsahu prebiehalo prostredníctvom súboru kľúčových slov, ktorý nemusí obsahovať všetky súvisiace termíny. Vyhľadávanie obsahu sa zároveň sústreďovalo na počet aktérov, ktorý mohol byť obmedzený veľkosťou dostupnej databázy monitorovacieho nástroja. Autori však veria, že výskum zachytáva kľúčové línie komunikácie sledovaných tém. Výskum sa zároveň vo veľkej miere spolieha na manuálne anotovanie, ktoré je časovo náročné a vyžaduje si vyškolených anotátorov. Anotované údaje pre zvýšenie spoľahlivosti výsledkov prešli následnou kontrolou kvality.

Kvantitatívna časť

Komunikáciu sledovaných tém súvisiacich s korupčnými kauzami a právnym štátom možno v slovenskom informačnom priestore sociálnych sietí charakterizovať ako pestrú paletu naratívov, ktoré boli šírené dezinformačnými a inak problematickými aktérmi rôzneho druhu. Výskum sa pri analýze a následnom hodnotení výsledkov sústreďuje na súbor predom selektovaných tém, ktoré boli komunikované v prostredí sociálnych sietí Facebook a Telegram dezinformačným ekosystémom na Slovensku. Preto výsledky, ktorých bolo celkovo 6,241, filtruje podľa ich dostupnosti a relevancie. **Monitoring tém zachytil 5,430 originálnych výsledkov, pre ďalší výskum bolo relevantných 3,375 výsledkov. Za relevantné výsledky považujú autori štúdie tie, ktoré sa obsahovo dotýkali sledovaných tém a zároveň boli publikované aktérmi, pri ktorých existuje historická skúsenosť so šírením nefaktického, dezinformačného, manipulatívneho alebo inak problematického obsahu.** Výskum sa preto nesústreďuje ani na výsledný obsah, ktorý bol publikovaný aktérmi s dôveryhodnou reputáciou.

Prehľad komunikácie monitorovaných tém v informačnom priestore

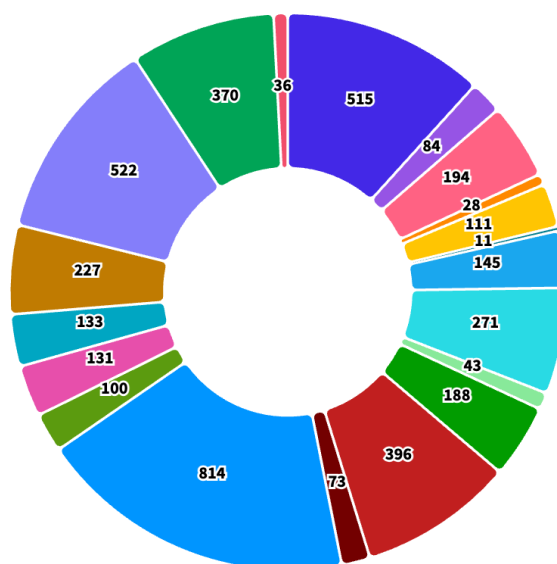
V rámci celkového súboru originálnych výsledkov bolo 62,2 % obsahu relevantného. 37,8 % irelevantného obsahu v sebe zahŕňa komunikáciu tradičných médií a ďalších rôznorodých aktérov s dôveryhodnou reputáciou (zároveň ide aj o obsah, ktorý nebol relevantný pre sledované témy). Daný pomer teda ukazuje, že monitorovaný dezinformačný ekosystém bol pri komunikovaní sledovaných tém na sociálnych sieťach aktívnejší ako neproblematickí aktéri. Aj napriek možným odchýlkam (napr. kvôli tematickej relevancii či limitáciám spojeným s vyhľadávaním prostredníctvom kľúčových slov) možno konštatovať, že **sledované témy tvoria jedno z podhubí komunikácie dezinformačného ekosystému na Slovensku.** Táto skutočnosť sa ukazuje najmä v prípade tém, ktoré sú komunikované dlhodobo – buď kvôli ich kontinuálnej relevancii pre slovenský verejný diskurz (napr. téma spochybňovania Úradu špeciálnej prokuratúry), alebo vďaka ich významu pre slovenskú spoločnosť (napr. obsah súvisiaci s témami *Samovraždy M. Lučanského* či *Vraždy Jána a Marty*).

V rámci priestoru dezinformačného ekosystému zároveň možno badať významnú prevahu relevantného obsahu, ktorý je manipulatívny. Je však dôležité zdôrazniť, že vzhľadom na tematický kontext sledovaného obsahu a stále prebiehajúce súdne procesy či kauzy nemožno všetky výsledky označiť za dezinformačné. Ako manipulatívny obsah sú označené teda aj tie výsledky, ktoré nemuseli obsahovať nefaktické informácie, ale boli charakteristické využívaním manipulačných techník. **Manipulatívny obsah tvoril 83,4 % relevantných výsledkov, čo poukazuje na možno očakávanú, ale predsa vysokú mieru prítomnosti nefaktického a manipulatívneho obsahu v komunikácii dezinformačného ekosystému.** 16,6 % výsledkov, ktoré problematické neboli, sú sčasti tvorené preberaním správ a obsahu z tlačových agentúr, tento fenomén sa ukazoval najmä v prípade kategórie alternatívnych médií.

Viac ako 53,3 % relevantného obsahu bolo publikovaného na sociálnej sieti Facebook, 46,7 % výsledkov bolo nájdených na sociálnej sieti Telegram. Aj napriek relatívne vyrovnanému pomeru je potrebné dodať, že obsah uverejnený na Facebooku zaznamenal mnohonásobne vyššie množstvo vygenerovaných interakcií a je možné predpokladať, že mal aj väčší vplyv na verejný diskurz. Vyplýva to aj z počtu užívateľov sledujúcich jednotlivé komunikačné kanály na oboch platformách. **Zároveň sa ukazuje skutočnosť, že Telegram je v niektorých prípadoch zdrojom pre radikálnejší a problematickejší obsah, ktorý môže prostredníctvom siete aktérov migrovať aj na Facebook.**

Podiel relevantných príspevkov v monitorovaných témach

- Kajúcnici
- Kauza KTAG
- Korupcia na Ukrajine
- Korupcia pri regionálnych voľbách
- Korupcia v EÚ
- Monika Jankovská
- Nahrávky NAKA
- Paragraf 363
- Peter Kažimír
- Referendum o predčasných voľbách
- Samovražda Milana Lučanského
- Samuel Vlčan a dotácia MŽP
- Spochybňovanie špeciálnej prokuratúry
- Sudkyňa Záleská
- Útoky na mimovládne organizácie
- Vojna v polícii
- Vražda Jána a Marty
- Vzťah Tódovej a Záleskej
- Zadržanie Tibora Gašpara
- Dušan Kováčik

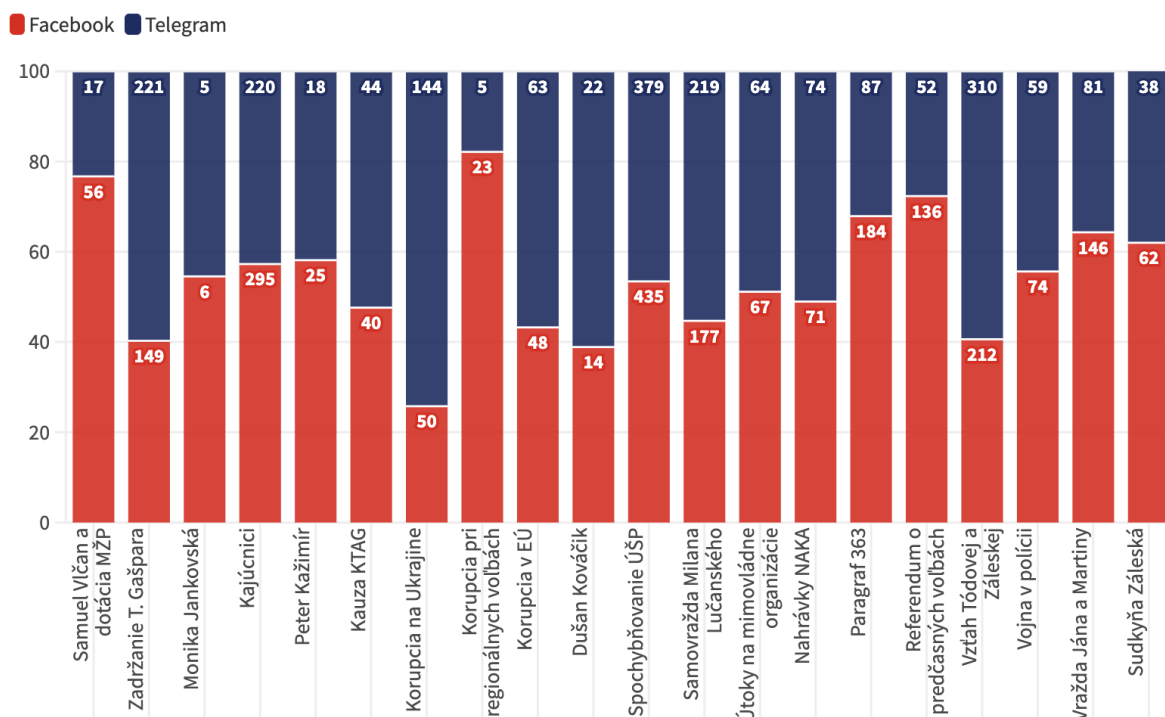

Výskum sa celkovo sústredil na monitoring 20 tém. 18 z nich bolo sledovaných od 1. novembra 2022, dve témy (*Zadržanie T. Gašpara* a *Vzťah Tódovej a Záleskej*) boli pridané v priebehu monitorovaného obdobia so začiatkom od 1. augusta 2023. Témy boli sledované do 15. septembra 2023. **Najvýraznejšou témou bolo Spochybňovanie špeciálnej prokuratúry, celkovo išlo o 814 výsledkov, ktoré tvoria 24,1 % relevantného obsahu.** Daná téma predstavuje exemplárny príklad toho, ako flexibilne dokáže dezinformačný ekosystém využívať konkrétnu tému v rámci viacerých naratívov, prípadne témy navzájom kombinovať v snahe ponúknuť alternatívnu realitu a vysvetlenia korupčných káuz. Téma taktiež súvisí s veľkým množstvom útokov a personifikáciou naratívov v osobe Daniela Lipšica. Podobný modus operandi bol použitý v prípade komunikácie témy *Kajúcnici*, ktorá tvorila

15,3 % relevantného obsahu. **Dôležité je upriamiť pozornosť na ďalšie dve témy, ktoré nasledovali: Vzťah Tódovej a Záleskej a Zadržanie T. Gašpara** aj napriek relatívne krátkemu sledovanému obdobia od 1. augusta 2023 zaznamenali 522, respektíve 370 výsledkov. Za predpokladaný dôvod možno považovať najmä načasovanie oboch káuz tesne pred parlamentnými voľbami, prostredníctvom ktorých bolo možné vidieť snahu viacerých aktérov o mobilizáciu elektorátu. Komunikačnej aktivite o téme vzťahu M. Tódovej a P. Záleskej napomohla aj skutočnosť, že obe sú dlhodobo cieľom kritiky, útokov, dezinformácií a toxického obsahu zo strany dezinformačného ekosystému. Ďalšími témami, ktoré možno považovať za výrazné, boli *Samovražda M. Lučanského* (11,7 %) a *Vražda Jána a Martiny* (6,7 %). Aj napriek časovému odstupe od začiatku daných udalostí sú tieto témy kontinuálne prítomné v komunikácii dezinformačného ekosystému na Slovensku. Častokrát takpovediac tvoria základ pre konšpiračnú, dezinformačnú a manipulatívnu rétoriku, okolo ktorého sú následne vystavané aj ďalšie témy.

Za najmenej komunikované témy možno považovať kauzy ohľadom súdneho procesu a samovražedného pokusu *Moniky Jankovskej* (11 výsledkov), podozrení z korupcie počas financovania volebnej kampane R. Kusého (28), odsúdenia *Dušana Kováčika* v korupčnej kauze (36) a súdneho procesu s guvernérom NBS *Petrom Kažimírom* (43).

Počet relevantných príspevkov v monitorovaných témach podľa platforiem

INFOSECURITY.SK

Čo sa týka porovnania prítomnosti sledovaných tém na jednotlivých platformách, vo všeobecnosti možno hovoriť o relatívne vyrovnanom pomere komunikácie tak na Facebooku, ako aj na Telegramu. Väčšina tém, ktoré boli sledované od 1. novembra 2022, však bola prevažne komunikovaná na Facebooku, čo len potvrdzuje dlhodobý trend a význam danej sociálnej siete ako jedného z hlavných komunikačných/informačných kanálov v slovenskom priestore. **Rozdiel sa ukazuje v prípade tém *Zadržanie T. Gašpara* (59,7 % výsledkov témy na Telegramu) a *Vzťah Tódovej a Záleskej* (59,3 % výsledkov témy na Telegramu), ktoré boli monitorované od 1. augusta 2023. Tie boli v krátkom časovom horizonte komunikované aktívne práve na Telegramu, čo môže indikovať vzrastajúci mobilizačný potenciál sociálnej siete ako jedného z primárnych zdrojov problematického obsahu.**

Telegram je na Slovensku v rámci expertnej obce považovaný za vstupnú bránu proruského obsahu a propagandy do slovenského informačného priestoru. Túto hypotézu podporuje aj **vysoká miera prítomnosti témy *Korupcia na Ukrajine* (74,2 % výsledkov témy na Telegrame) na danej sociálnej sieti**. Za tým možno vidieť skutočnosť, že ide prevažne o obsah dotýkajúci sa komplexnejšej geopolitickej osi, ktorá sa pohybuje medzi Západom a Ruskom a súvisí s dlhodobým vyjadrovaním pozitívnych alebo negatívnych sentimentov voči tej-ktorej strane.

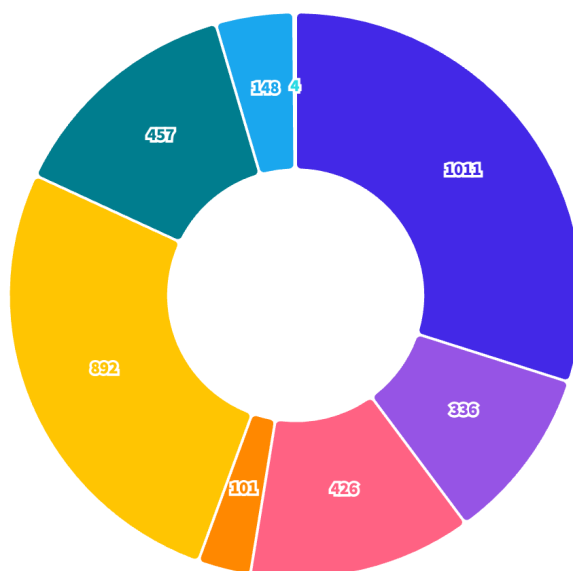
Väčšia prítomnosť na Telegrame sa ukazuje aj v kontexte témy *Samovraždy Milana Lučanského* (55,3 % výsledkov témy na Telegrame). Ako sme už písali, daná téma relatívne aktívne figuruje v slovenskom informačnom priestore aj napriek dlhšiemu časovému odstupu od samotnej udalosti. Ako jedna z mála tvorí základ pre formovanie ďalších naratívov s dezinformačným, konšpiračným či inak problematickým charakterom. Zároveň bola daná téma častokrát inkorporovaná aj do logicky nesúvisiaceho obsahu, prípadne poslúžila pre dotvorenie alternatívneho vysvetlenia iných sledovaných tém. Autori štúdie predpokladajú, že **zvýšená komunikácia témy v priestore Telegramu súvisí aj so skutočnosťou, že daná platforma sa skôr vyznačuje prítomnosťou okrajových (prípadne menej aktuálnych) tém, ktorých využitie však môže viesť k určitým formám radikalizácie a nárastu konšpiračného myslenia**.

Analýza aktérov

Štúdia sa nesústredila len na problematický obsah šírený v slovenskom dezinformačnom ekosystéme, ale aj na aktérov, ktorí sa na komunikácii sledovaných tém podieľali. Relatívne pestrá paleta aktérov viedla autorov výskumu k prvotnej kategorizácii aktérov do nasledujúcich skupín: Alternatívne médium; Politik; Politické strany a hnutia; Stránky, skupiny a kanály; Profil. Vzhľadom na povahu sledovaných tém, ktoré častokrát obsahujú určitý politický rozmer, a dlhodobo prítomný a monitorovaný fenomén amplifikácie politického obsahu rôznymi aktérmi na sociálnych sieťach, sa výskum konkrétne zameriava aj na aktérov (alternatívne médiá a stránky, skupiny, kanály) zdieľajúcich tento obsah. Špecifickou kategóriou aktérov je *Veľvyslanectvo* (konkrétne telegramový účet Ruského veľvyslanectva na Slovensku), ktorého aktivita bola zaznamenaná len štyrikrát, a to v prípade témy *Korupcia na Ukrajine*.

Počet relevantných príspevkov v monitorovaných témach podľa aktérov

■ Alternatívne médium
 ■ Alternatívne médium zdieľajúce politika
 ■ Politik
 ■ Politické strany a hnutia
 ■ Stránka/skupina/kanál
 ■ Stránka/skupina/kanál zdieľajúce politika
 ■ Profil
 ■ Veľvyslanectvo

Pri komunikácii tém súvisiacich s korupčnými kauzami a právnym štátom dominovali v rámci slovenského dezinformačného ekosystému najmä **Alternatívne médiá (29,9 % obsahu) a Stránky, skupiny a kanály (26,4 %)**, ktoré publikovali svoj vlastný obsah. Vysoko aktívne však boli aj v prípade zdieľania politického obsahu. **Alternatívne médiá zdieľali obsah politického subjektu v 336 prípadoch (9,9 %), stránky, skupiny a kanály v 457 prípadoch (13,5 %).** Celkovo tak alternatívne médiá publikovali 39,9 % monitorovaného obsahu, v prípade stránok, skupín a kanálov možno hovoriť o 40 % obsahu.

Najaktívnejšími alternatívnymi médiami v publikovaní vlastného obsahu boli *eReport* (99 na Facebooku), *InfoVojna* (95 na Facebooku a 87 na Telegramu), *Slovanské Noviny* (58 na Facebooku a 66 na Telegramu) a *CZ24.News* (65 na Telegramu), ktoré nasledoval *Hlavný denník* (54 na Facebooku) a *Extra plus* (50 na Facebooku). **Na zdieľaní politického obsahu sa podieľali najmä alternatívne médiá CZ24.News** (68 na Telegramu), *InfoVojna* (35 na Facebooku a 32 na Telegramu), *Slovanské Noviny* (21 na Facebooku a 29 na Telegramu). Portál *eReport* prezdieľal politický obsah v 24 prípadoch.

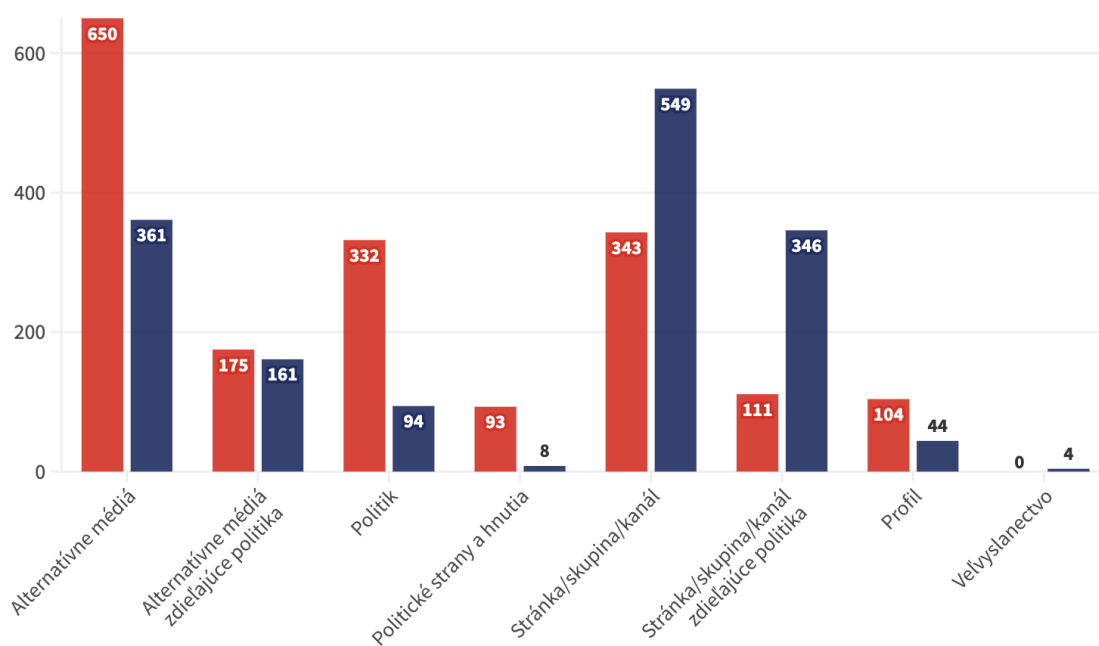
V prípade stránok, kanálov a skupín možno hovoriť o dominancii *Blogu investigatívnej žurnalistiky* (103 na Facebooku a 169 na Telegramu), ktorý nasledoval telegramový kanál *KSB Správy* (79) a facebooková stránka *Som z dediny* (43). Kolorit dopĺňali ďalšie telegramové kanály, konkrétne *Infokanál Klubu nekonvenčne mysliacich* (41) a *Sloboda Slova* (41). **Na zdieľaní politického obsahu sa opäť podieľal najmä Blog investigatívnej žurnalistiky** (43 na Facebooku a 115 na Telegramu) a ďalšie telegramové kanály – *Sloboda Slova* (47), *SPRÁVY z DOMOVA a ZO SVETA* (27), *Slovanský svet* (24) a *KSB Správy* (19).

Štvrtou v komunikácii najaktívnejšou kategóriou aktérov boli politici, ktorí vyprodukovali 12,6 % obsahu. Dominovali najmä dvaja politici – Ľuboš Blaha, člen strany SMER-SSD, na Telegramu (66 výsledkov) a **Matúš Šutaj Eštok** zo strany Hlas-SD na Facebooku (43 výsledkov). Nasledovaní boli na Facebooku Robertom Ficom, predsedom SMER-SSD, so 17 výsledkami, europoslancom Miroslavom Radačovským (16) a Tomášom Tarabom (15). Daný obsah bol častokrát amplifikovaný aj prostredníctvom oficiálnych stránok konkrétnych politických strán a hnutí, ktoré celkovo publikovali 3 % obsahu. Primárne išlo o oficiálny profil strany SMER-SSD na Facebooku (31) a na Telegramu (8), vysoko aktívnou bola aj prešovská centrála SMER-SSD (26). Okrem týchto aktérov sa spomedzi politických strán a hnutí podieľali na komunikácii sledovaných tém aj Slovenské hnutie obrody (4), Republika – Prešovský kraj (4) a Slovenská národná strana (3). **Súhrnne sa na komunikácii politického obsahu (či už jeho produkciou alebo zdieľaním) podieľali aktéri v 1,320 prípadoch, čo predstavuje 39,1 % obsahu.**

O čosi menej aktívnou bola kategória aktérov *Profil*, ktorá v sebe zahŕňa predovšetkým osobné profily rôznych aktérov, známych a aktívnych v informačnom priestore, ktorých by sme vo všeobecnosti mohli charakterizovať termínom „dezinfluenceri“. Inak povedané, ide o aktérov, ktorí sa v určitej miere prostredníctvom komunikácie na sociálnych sieťach podieľali na formovaní verejného diskurzu aj bez toho, aby boli v monitorovanom období výskumu súčasťou akéhokoľvek politického subjektu. To však nevylučuje osoby zastávajúce pozície vo verejných úradoch. Daná kategória aktérov sa podieľala na publikovaní 4,4 % obsahu. **Medzi najaktívnejšie profily patrili Martin Daňo** (39 výsledkov na Facebooku a 13 na Telegramu), Dušan Jurík (22), telegramový účet Iza Bela (10) či Danny Kollar (9). V danej kategórii sa objavil aj bývalý minister školstva Juraj Draxler (7), právnička Judita Laššáková (8) či súčasný generálny prokurátor SR Maroš Žilinka (4).

Aktivita aktérov podľa platforiem

Facebook Telegram

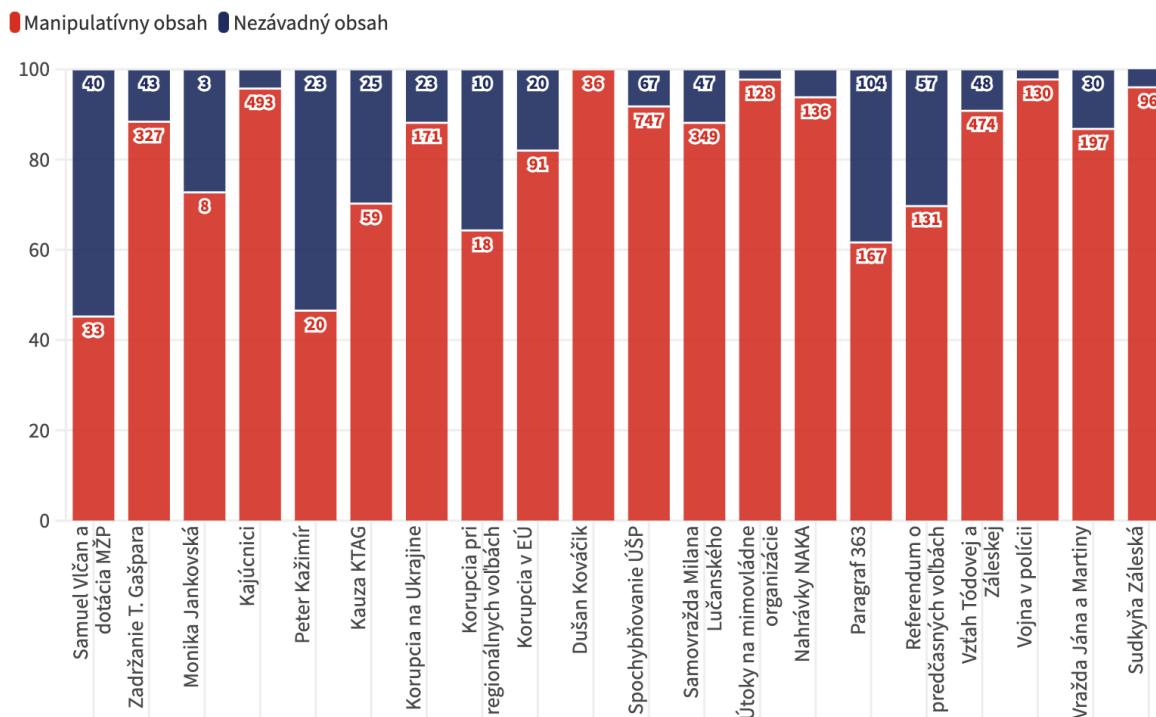
INFOSECURITY.SK

Aktivita jednotlivých kategórií aktérov sa líšila aj na základe platforiem sociálnych sietí, na ktoré svoj obsah uverejňovali. **Alternatívne médiá komunikovali predovšetkým prostredníctvom Facebooku (64,3 % obsahu), pomer ich aktivity sa v prospech Telegramu zmenil v prípade zdieľania politického obsahu (52,1 % na Facebooku oproti 47,9 % na Telegramu).** Celkovo na Facebooku uverejnili 825 a na Telegramu 522 príspevkov. Politici boli do značnej miery aktívnejší v prostredí Facebooku (77,9 % obsahu). **Na Telegramu výrazne dominoval Ľuboš Blaha so 66 výsledkami (70,2 % obsahu politikov na Telegramu), ktorého nasledovali členovia politického hnutia Republika – Marek Kurta (7 výsledkov), Milan Uhrík (7 výsledkov), Miroslav Heredoš (6 výsledkov) a Milan Mazurek (3 výsledky).** **Spomedzi politických strán a hnutí bola na Telegramu aktívna jedine už spomínaná oficiálna stránka strany SMER-SSD (8 výsledkov).** Na Facebooku sa aktivita jednotlivých profilov strany SMER-SSD vyznačovalo predovšetkým zdieľaním telegramového obsahu Ľuboša Blaha, stanovísk predsedu Roberta Fica, prípadne zdieľaním obsahu z dielne alternatívnych médií ako *eReport.sk* alebo *Denník Štandard*. **Čo sa týka stránok, skupín a kanálov, tie boli prevažne aktívnejšie na sociálnej sieti Telegram (61,5 % obsahu). Ešte výraznejšie tomu bolo v prípadoch, keď zdieľali obsah politikov (75,5 % obsahu na Telegramu).** Autori štúdie predpokladajú, že tieto výsledky značia situáciu, v ktorej sú telegramové stránky, skupiny a kanály (ale do istej miery aj telegramové účty alternatívnych médií) nosičmi obsahu, ktorý bol pôvodne uverejnený politikmi na Facebooku.

Analýza monitorovaného obsahu

Štúdia v rámci relevantných výsledkov rozlišuje manipulatívny a nezávadný obsah. Ako sme už indikovali, za manipulatívny obsah označuje výskum tie výsledky, ktoré obsahujú nefaktické informácie alebo komunikujú za použitia manipulačných techník, vrátane využívania kognitívnych skreslení či tzv. mediálnych a argumentačných faulov. Vzhľadom na to, že sa štúdia výhradne sústreďuje na monitoring komunikácie slovenského dezinformačného ekosystému na sociálnych sieťach, naplnili sa aj predpoklady o prevahe manipulatívneho obsahu. **Z celkového počtu 3,375 relevantných výsledkov bolo ako manipulatívny obsah označených 83,4 % výsledkov (2,816), nezávadný obsah sa objavil v 16,6 % prípadov (559).**

Podiel manipulatívneho a nezávadného obsahu v monitorovaných témach

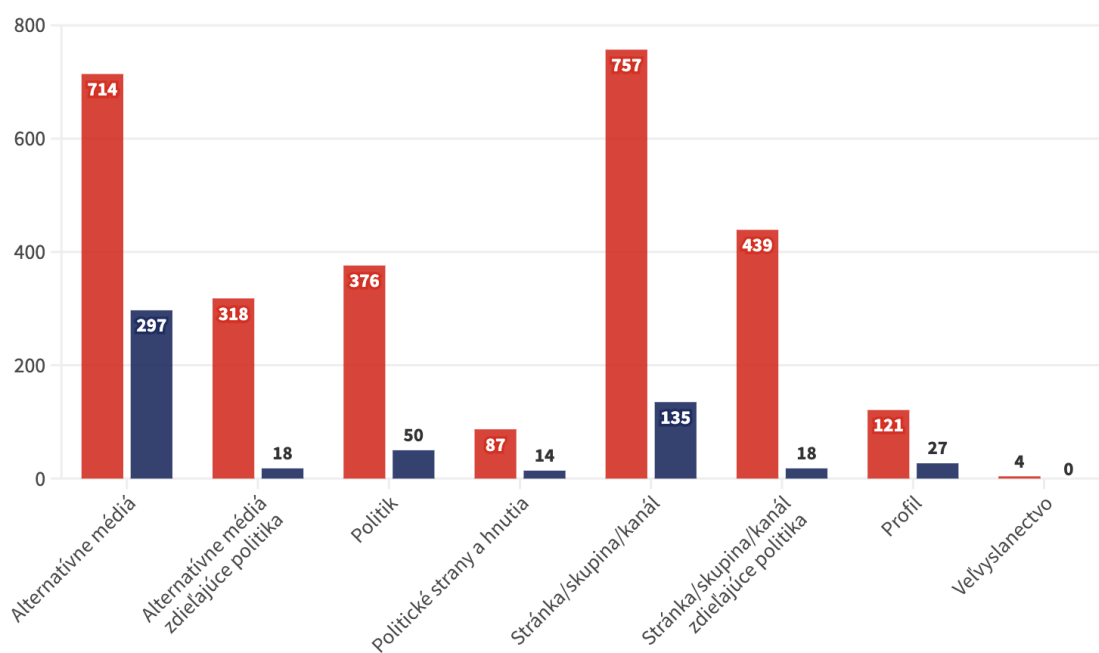

INFOSECURITY.SK

V kontexte jednotlivých sledovaných tém vo všeobecnosti možno hovoriť o dominantne manipulatívnej komunikácii. Prevala nezávadného obsahu sa objavila iba v témach, ktoré neboli slovenským dezinformačným ekosystémom komunikované do takej miery, ako tomu bolo v prípade iných (*Samuel Vičan a dotácia MŽP*, *Peter Kažimír*). Jedinou témou, ktorá bola komunikovaná manipulatívne v plnom rozsahu, bol *Dušan Kováčik*. To však môže vyplývať aj z malého množstva obsahu, ktorý téme dezinformačný ekosystém venoval. **Najaktívnejšie komunikovaná téma – *Spochybňovanie ÚŠP* – zaznamenala 91,8 % manipulatívneho obsahu. Podobne tomu bolo v prípade témy *Kajúcnici*, kde výskum zachytil len 22 prípadov nezávadného obsahu. Výsledky poukazujú na 95,7 % manipulatívnej komunikácie. Najväčší pomer manipulatívneho obsahu, zhodne po 97,7 %, zaznamenali dve témy – *Vojna v polícii* a *Útoky na mimovládne organizácie*. Aj napriek časovému odstupu od samotných udalostí, zaznamenali relatívne vysokú mieru manipulatívnosti aj témy *Samovražda M. Lučanského* (88,1 %) a *Vraždy Jána a Martiny* (86,8 %).** Podobne tomu bolo v prípade tém, ktoré výskum monitoroval od 1. augusta 2023. *Zadržanie T. Gašpara* viedlo k 88,4 % manipulatívneho obsahu, kým téma *Vzťah Tódovej a Záleskej* zaznamenala 90,8 % manipulatívnych výsledkov.

Podiel manipulatívneho a nezávadného obsahu podľa aktérov

■ Manipulatívny obsah ■ Nezávadný obsah

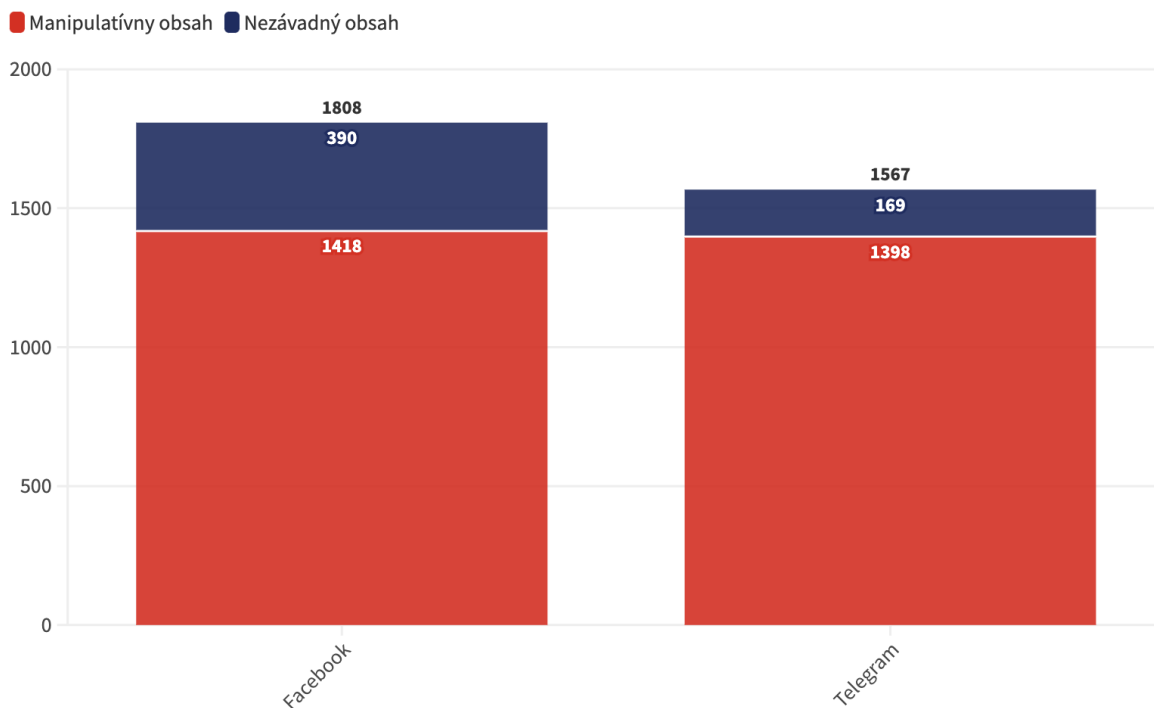

INFOSECURITY.SK

Najviac manipulatívneho obsahu publikovali alternatívne médiá (21,2 % z relevantných výsledkov), respektíve stránky, skupiny a kanály (22,4 %). V prípade alternatívnych médií bola však v porovnaní s ďalšími kategóriami aktérov zaznamenaná aj zvýšená prítomnosť nezávadného obsahu. Objavil sa v 29,4 % komunikácie alternatívnych médií. Dôvodom môže byť najmä skutočnosť, že alternatívne médiá aj v prípade sledovaných tém potvrdili dlhodobo pozorovaný trend, v rámci ktorého preberajú a ďalej zdieľajú obsah tlačových agentúr. **Čo sa týka politického obsahu, kategória politikov komunikovala v pomere 88,3 % manipulatívneho a 11,7 % nezávadného obsahu.** Podobne tomu bolo v prípade politických strán a hnutí, ktoré v rámci svojej komunikácie publikovali 86,1 % manipulatívneho obsahu. **Z toho vyplýva, že obsah, ktorý bol publikovaný politickými aktérmi, bol do značnej miery manipulatívnejší, ako tomu bolo v prípade iných kategórií. Potvrdzujú to aj výsledky alternatívnych médií, respektíve stránok, skupín a kanálov, ktoré politický obsah zdieľali.** Alternatívne médiá v tomto prípade komunikovali 94,6 % manipulatívneho obsahu. Čo sa týka stránok, skupín a kanálov, tie publikovali 96,1 % manipulatívneho obsahu. V porovnaní s prípadmi, keď publikovali vlastný obsah, sa teda výrazne znížila prítomnosť nezávadných výsledkov.¹

¹ Alternatívne médiá publikujúce obsah, ktorý nemal politický zdroj, zaznamenali 70,6 % manipulatívnych a 29,4 % nezávadných výsledkov. V prípade stránok, skupín a kanálov išlo 84,9 % manipulatívneho a 15,1 % nezávadného obsahu.

Podiel manipulatívneho a nezávadného obsahu podľa platforiem

Manipulatívny obsah dominoval v prípade oboch sledovaných sociálnych sietí. Nezávadný obsah bol v oboch prípadoch publikovaný predovšetkým kategóriou alternatívnych médií a stránok, skupín a kanálov, ktoré na týchto platformách pôsobia. **Telegram oplýval výraznejšou mierou manipulatívneho obsahu.** Relatívne silnejšia prítomnosť nezávadného obsahu na Facebooku súvisí predovšetkým s kategóriou alternatívnych médií, ktoré boli na danej sociálnej sieti v kontexte sledovaných tém aktívnejšie ako tomu bolo v prípade Telegramu. **Na Facebooku bol zachytený pomer 78,4 % manipulatívneho a 21,6 % nezávadného obsahu. Výsledky na Telegramu zodpovedali 89,2 % manipulatívneho a 10,8 % nezávadného obsahu.**

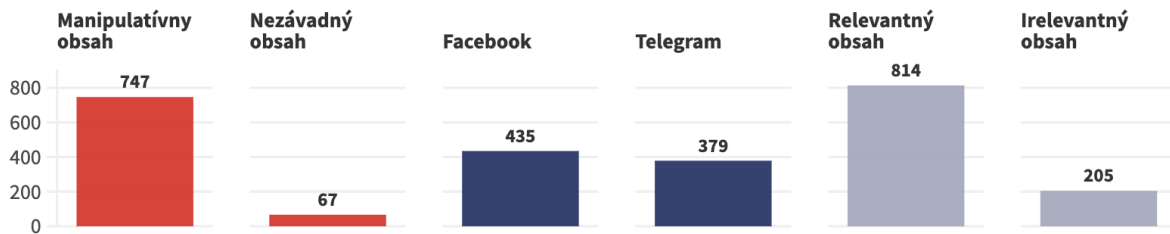
Kvalitatívna časť

Spochybňovanie Úradu špeciálnej prokuratúry

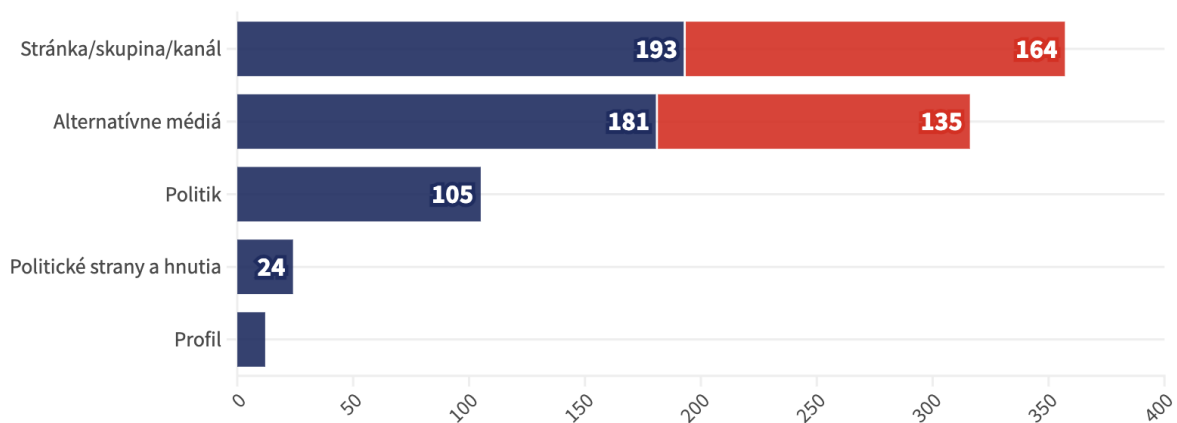
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Spochybňovanie Úradu špeciálnej prokuratúry (ÚŠP) bolo počas sledovaného obdobia najviac rezonujúcou témou. V rámci nej sme identifikovali 814 relevantných príspevkov, z čoho 747 (91,8 %) obsahovalo istú formu manipulácie. Téma sa objavovala skôr v príspevkoch na Facebooku, pričom spomedzi aktérov ju prezentovali najmä stránky, skupiny a kanály, ako aj alternatívne médiá. Často sa tiež vyskytovalo preberanie vyjadrení politických predstaviteľov.

V analyzovanom obsahu prevažovali konšpiračné útoky na ÚŠP, ako aj osobu špeciálneho prokurátora Daniela Lipšica. Cieľom šírenia týchto naratívov bola snaha spochybňovať integritu danej inštitúcie, podryvať jej autoritu v očiach verejnosti a atakovať objektivitu rozhodovania. Pre tento účel jednotliví aktéri v mnohých prípadoch siahali po osobných útokoch na Lipšica, voči ktorému boli adresované expresívne vyjadrenia a urážlivé až toxické termíny.

V jednom z najúspešnejších [príspevkov](#) Robert Fico označil Lipšica za „zloducha“ a „zver v ľudskej koži“, pričom ako diskreditačné skutočnosti akcentoval Lipšicovu údajnú komunikáciu s Alenou Zsuzsovou² či údajne podvodom získanú advokátsku skúšku a bezpečnostnú previerku. Fico tiež argumentoval tým, že Lipšic bol do funkcie zvolený

² Údajnú komunikáciu s Lipšicom, ktorá sa objavila na internete, prezentovala Zsuzsová na súde ako dôkaz Lipšicovej zaujatosti, a tým pádom aj dôvod pre jeho vylúčenie z pojednávania. Špeciálny prokurátor však existenciu správ [odmietol](#) ako vymyslenú, resp. umelo vytvorenú s cieľom vedenia štvavej kampane proti jeho osobe.

ako nominant Igora Matoviča, pričom naznačoval, že „*bol zvolený len preto, aby pozatváral opozíciu*“. S rovnakým naratívom pracoval člen SMER – SSD Erik Kaliňák, ktorý špeciálneho prokurátora [obvinil](#) z vedenia spolitizovaného, zaujatého a nezákonného vyšetrovania. Dôkazom malo byť zrušenie obvinení voči Robertovi Ficovi a Robertovi Kaliňákovi generálnym prokurátorom Marošom Žilinkom.

Podľa Erika Kaliňáka malo byť zároveň Lipšicovo nezákonné konanie v snahe zničiť predstaviteľov vtedajšej politickej opozície kryté zo strany tzv. „*provládných médií*“. Naratív bol súčasťou rétoriky viacerých členov SMER – SSD, ale aj lídra strany Republika Milana Uhríka. Ten v [príspevku](#) zo začiatku augusta 2023 napísal: „*Lipšic, Tódová a partia okolo nich sú oveľa väčšou hrozbou pre spravodlivosť na Slovensku ako generálny prokurátor Žilinka, ktorého chcú "demokrati" zrušiť. Špeciálne vyšetrovania, špeciálna prokuratúra, špeciálne súdy, špeciálni novinári... Naháňajúci "extrémistov" a opozičných politikov. Takto právny štát rozhodne nevyzerá!*“

Útoky na ÚŠP a osobu Daniela Lipšica boli úzko [prepájané](#) na ďalšie osoby z politického a mediálneho prostredia, primárne na osobu prezidentky Zuzany Čaputovej a bývalého premiéra úradníckej vlády Ľudovíta Ódora. Obaja mali podľa prevalentného naratívu [pracovať](#) na „*rozklade bezpečnosti na Slovensku*“. Tvrdenie sa objavilo v súvislosti so zadržaním riaditeľa Slovenskej informačnej služby (SIS) Michala Aláča, ktorý si mal plniť činnosť zo zákona a odstupovať zistenia o závažnej trestnej činnosti prijímateľom utajovaných skutočností. Podľa [statusu](#) Matúša Šutaja Eštoka z Hlas – SD platí, že „*každý, kto poukáže na Hamrana s Lipšicom, s tým sa vysporiadajú rovnako*“. Tí mali údajne „*zavrieť každého, kto poukazuje na ich manipulácie*“, a to s požehnaním Čaputovej a Ódora.

Téma útokov na ÚŠP a Daniela Lipšica bola podľa analýzy prepájaná na rôzne ďalšie témy v rámci výskumu. Primárne išlo o tému kajúcnikov či tému vyšetrovania vraždy Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej, s ktorými bol Lipšic logicky previazaný – buď pre výkon advokátskej činnosti alebo dozorovanie káuz ÚŠP.³ Vo všeobecnosti však diskurz spojený s ÚŠP smeroval k [vytváraniu](#) predstavy o policajnom prevrate „*s plnou podporou špeciálneho prokurátora D. Lipšica, premiéra a ministra vnútra v demisii a prezidentky Čaputovej*“. Ficova rétorika zahŕňala obvinenia, že „*cieľom prevratu bolo získanie plnej kontroly nad SIS, NBÚ a zlikvidovať všetkých vyšetrovateľov a dôkazy, ktoré sú k dispozícii proti skupine vyšetrovateľov z NAKA, tzv. Čurilovcov*“. Okrem týchto závažných tvrdení bolo zavŕšením spochybňovania dôveryhodnosti a integrity ÚŠP v rámci analyzovaného obsahu [volanie](#) po zrušení samotnej inštitúcie.

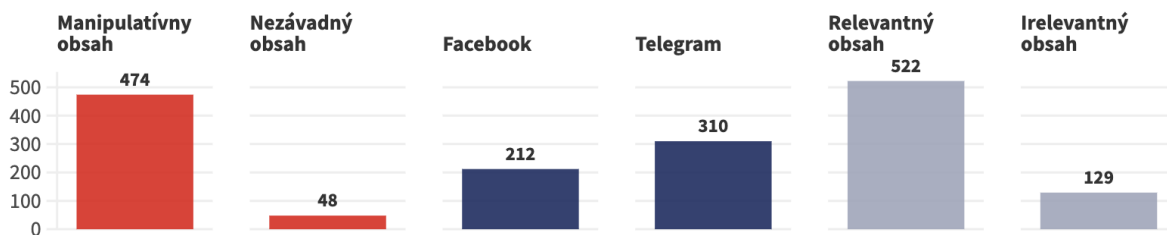
³ V prípadoch viacerých káuz však špeciálny prokurátor [požiadal](#) o vylúčenie pre konflikt záujmov. V niektorých trestných veciach bola namietaná jeho zaujatosť stranami v konaní, pričom nebol vylúčený z úkonov trestného konania. V prípadoch, kde je špeciálny prokurátor v konflikte záujmov, kompetencie vykonáva jeho zástupca.

Medializovaný vzťah Moniky Tódovej a Pamelu Záleskej

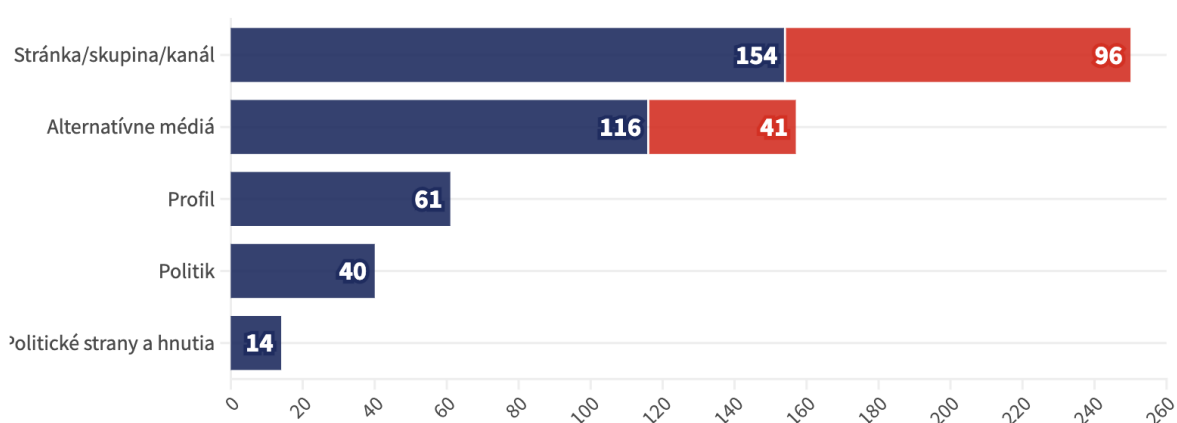
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. august 2023 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Odhalenie vzťahu medzi novinárkou *Denníka N* Monikou Tódovou a sudkyňou Špecializovaného trestného súdu (ŠTS) Pamelou Záleskou hralo v obsahu publikovanom dezinformačnými aktérmi významnú úlohu. Napriek tomu, že k zisteniu o ich pobyte v ubytovacom zariadení Vila Zvonica v Novej Lesnej došlo až 6. augusta 2023, do konca nami sledovaného obdobia sa téma stala druhou najúspešnejšou v počte publikovaných príspevkov. V téme sme k 15. septembru 2023 identifikovali 522 relevantných výsledkov, pričom až 90,8 % z nich bolo vyhodnotených ako manipulatívnych. V rámci platforiem prevažoval Telegram, kde bolo zachytených 54,9 % relevantných príspevkov.

V skúmanom obsahu boli identifikované prevažne konšpiračné tvrdenia o tom, že sudkyňa Záleská mala [vynášať](#) informácie z utajených spisov a odhaľovať ich Tódovej. Novinárka podľa dezinformátorov následne účelovo informovala o jednotlivých súdnych procesoch. Kandidát za stranu Republika Marek Kurta vo facebookovom [príspevku](#) napísal: „Ak by sme Záleskej mali veriť, že nič so svojou Monikou neriešila, tak potom Tódová musela mať neuveriteľné vnuknutie, ktoré zažívali len najväčší proroci. Ako inak by sa dostala k tak závažným informáciám, keď jej ich Záleská nepovedala? Žeby to vyveštila z kávy?“ Podobné obvinenia boli počas posledných mesiacov predvolebného obdobia silne zastúpené. Diskurz, ktorý sa na základe toho vyformoval, poskytoval úrodnú pôdu pre podrývanie autority nielen sudkyne Záleskej, ale aj ŠTS a súdneho systému ako takého. Viacerí aktéri pritom neváhali priamo odkazovať na údajnú spolitizovanosť káuz a nedostatky právneho štátu. Štefan Harabin dokonca [vyzýval](#) na zrušenie ŠTS a tvrdil, že špeciálne zložky sú spolitizované a predstavujú „sorošovský typ justície“ pod vplyvom mimovládnych organizácií.

Protiprávne zdieľanie tajných informácií zo strany Záleskej malo byť podľa dezinformačných [aktérov prítomné](#) napríklad v prípade Milana Lučanského, o ktorého vzatí do väzby sudkyňa v minulosti rozhodla. Ľuboš Blaha sa snažil navodiť dojem, že Záleská v prípadoch rozhodovala podľa pokynov Tódovej. V telegramovom [príspevku](#) uviedol, že Tódová je „*podozrivá z toho, že Záleskej šepkala do uška rozsudky proti Milanovi Lučanskému či Dušanovi Kováčikovi*“.

Okrem toho bola téma prezentovaná ako súčasť údajných snáh „*liberálnej mafie na čele s Čaputovou*“, ktorá „*ovládla médiá, mimovládky, súdy, špeciálnu prokuratúru aj políciu*“. Blaha počas predvolebného obdobia tému zneužíval na vytvorenie sentimentu proti prezidentke Čaputovej. Tá mala podľa jeho rétoriky kryť liberálnu mafiu, pretože je údajne sama „*hlavou chobotnice*“. V [príspevku](#) na Telegrame sa politik SMER – SSD vyjadril: „*Nevšimla si madam [pozn. Čaputová], čo na súdoch aktuálne vyvádza šialené lesbické duo Záleská - Tódová? Nenávistná liberálna novinárka si krúti sudkyňou, ako sa jej zachce - to toto je tá záruka spravodlivosti?*“ Ako dôkaz údajnej koordinovanosti aktivít smerom k likvidácii opozície či iných nepohodlných osôb liberálnou mafiou bola prezentovaná Tódovej príslušnosť k liberálnemu médiu *Denník N*. To je dezinformačnými aktérmi dlhodobo označované za tendenčné a zaujato informujúce najmä o politických témach. Okrem Blahu bol pri diskreditácii média aktívny aj líder SMER – SSD Robert Fico. Ten [hovoriť](#) o tzv. mediálno-justičnej mafii a [opakoval](#) obvinenia z likvidovania a zatvárania opozičných politikov „*s použitím akýchkoľvek nezákonných aj protiústavných prostriedkov*“.

V tomto zmysle boli [využívané](#) aj vyjadrenia bývalého predsedu ŠTS Michala Trubana, ktorý tvrdil, že od roku 2018, kedy Záleská nastúpila do funkcie v ŠTS, začala novinárka Tódová diskreditovať jeho osobu a publikovať skreslené a nepravdivé informácie a nenávistné prejavy. Trubanove vyjadrenia voči Záleskej preberali najmä alternatívne médiá a telegramové kanály. Ignorovali však skutočnosť, že sám Truban v minulosti [čelil](#) disciplinárnemu návrhu v súvislosti s prešetrením rozhodovania v kauze Dobytkár. Pri rozhodovaní o väzbe pre podnikateľov Norberta Bödöra a Petra Kubu v roku 2020 mal byť osobne zaangažovaný, avšak zaujatosť v prípade zamlčal a rozhodol o Bödörom nevzatí do väzby. V nadväznosti na kritiku tohto konania Truban [argumentoval](#) špekulatívne a zamlčanie svojej zainteresovanosti zľahčoval.

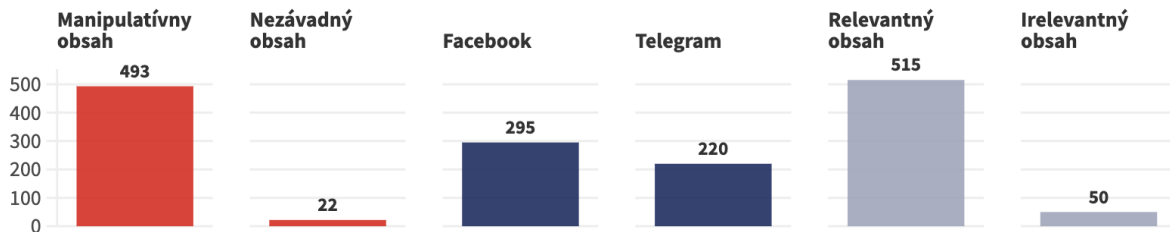
Okrem vyššie pomenovaných naratívov bola v téme vzťahu Tódovej a Záleskej využívaná homofóbna rétorika. Viacerí aktéri poukazovali na sexuálnu orientáciu a siahali po formuláciách ako „*dve lesby*“ alebo „*šialené lesbické duo*“. Daná rétorika stavala do popredia skutočnosť, že medzi Tódovou a Záleskou ide o homosexuálny vzťah, čím bol manipulatívne vytváraný dojem, že tento fakt hrá v prípade možného konfliktu záujmov podstatnú úlohu. Dochádzalo tiež k útokom na výzor oboch žien, primárne však sudkyne Záleskej. Napríklad Blaha sa na jej účet [vyjadril](#): „*Ako sorry, ale toto má byť sudca? Toto má byť štábná kultúra? Baba chrápe s nenávistnou novinárkou, sudcovia sa chytajú za hlavu a ona to dáva na Depeche Mode?*“ V príspevku zároveň zosmiešňoval jej sexuálnu orientáciu tvrdením: „*A tu ešte niekto vyčíta Robertovi Ficovi, že Záleskú a Tódovú nazval lesbami? A čo sú, preboha? Všetci to majú aj v tej svojej skratke LGBTI plus mínus krát deleno. L ako lesby.*“

Kajúcnici a ich úloha v jednotlivých súdnych procesoch

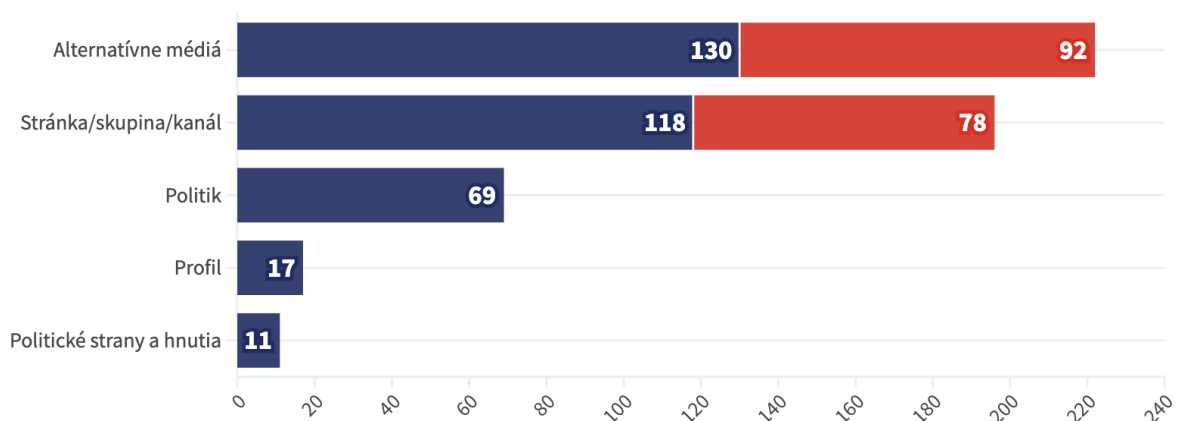
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

V téme kajúcnikov sme počas skúmaného obdobia identifikovali 515 relevantných príspevkov, pričom 493 z nich (95,7 %) bolo vyhodnotených ako manipulatívnych. Viac obsahu bolo zachyteného na sociálnej sieti Facebook (57,3 %), pričom príspevky pochádzali hlavne od alternatívnych médií.

Inštitút spolupracujúcich obvinených [ustanovuje](#) Trestný poriadok v rámci jedného z podstatných protikorupčných opatrení. Médiami sú tieto osoby zväčša označované ako tzv. kajúcnici. V prípade nami sledovaných káuz predstavujú osoby, ktoré v minulosti pôsobili na vplyvných postoch (napr. SIS, finančná správa a pod.), avšak konali korupčne či inak protiprávne – dohadovali zákazky vybraným firmám a ochraňovali ďalšie osoby s kriminálnym pozadím. Po svojom odhalení [uzavreli](#) dohodu o vine a treste a za svedčenie proti ďalším osobám dostali miernejšie tresty. Napriek dôležitosti ich výpovedí sa kajúcnici stali terčom útokov mnohých dezinformačných aktérov. Objavovali sa primárne [tvrdenia](#) o tom, že dohody s nimi sú neprimerané a nevýhodné, pričom kajúcnici majú získavať nezákonne nízke tresty a vypovedať skreslene až klamlivo, aby si zlepšili postavenie.

Viacerí aktéri pritom operovali s naratívom o údajnom budovaní tzv. policajného štátu. Pre podporu tohto tvrdenia slúžilo napríklad [využitie](#) výpovede kajúcnika Bernarda Slobodníka, na základe ktorej bol zadržaný bývalý policajný prezident Tibor Gašpar. Kajúcnici boli v tomto kontexte označovaní ako „univerzálni udavači“ a ich úloha v jednotlivých prípadoch bola spochybňovaná. V súvislosti so zadržaním Gašpara sa proruský konšpirátor a poradca poslanca SMER – SSD Juraja Blanára Eduard Chmelár [vyjadril](#): „Na zadržanie vysokopostaveného kandidáta najsilnejšej opozičnej strany mesiac pred voľbami by mal byť presvedčivejší dôvod ako neviemkoľká zmena výpovede univerzálneho udavača (nazývajte ho pravým menom, a nie eufemistickým pojmom „kajúcnik“)

Bernarda Slobodníka, ktorý si zrazu spomenul na ďalšiu trestnú činnosť Tibora Gašpara, nuž ale zdá sa, že týmto darebákom dochádza fantázia.“ Naratív teda stál na tvrdeniach o tom, že výpovede kajúcnikov sú upravované podľa potreby s cieľom [kriminalizovať](#) predstaviteľov politickej opozície, čo má ohrozovať úroveň demokracie a v prípade Gašpara má predstavovať zásah do volieb.

Údajne vymyslené výpovede kajúcnikov mali byť podľa naratívu využívané proti členom strany SMER – SSD, čo je v súlade s tvrdeniami o snahe diskreditovať opozíciu a zatvárať jej predstaviteľov. Príkladom mal byť Robert Kaliňák, ktorého obvinenie zrušil generálny prokurátor Maroš Žilinka. Podľa facebookového [príspevku](#) strany bol Kaliňák „rozhodnutím generálnej prokuratúry zbavený obvinení z vymyslených tvrdení kajúcnikov, že sme nezákonne získavali informácie a potom sme ich zverejňovali na tlačových konferenciách“.

Zároveň dochádzalo k [spochybňovaniu](#) kajúcnika Františka Imreczeho, s ktorým mala byť uskutočnená veľmi nevýhodná dohoda. Podľa SMER – SSD [mal](#) v roku 2021 vo svojich výpovediach klamať, čo sa údajne ukázalo nielen v prípade oslobodeného Kaliňáka, ale aj vďaka zrušeniu uznesenia o vznesení obvinenia voči guvernérovi Národnej banky Slovenska Petrovi Kažimírovi. Strana SMER – SSD [avizovala](#), že bude vyvracať „Imreczeho výmysly a túto špinavú kampaň, ktorú voči opozícii spustil Matovič“.

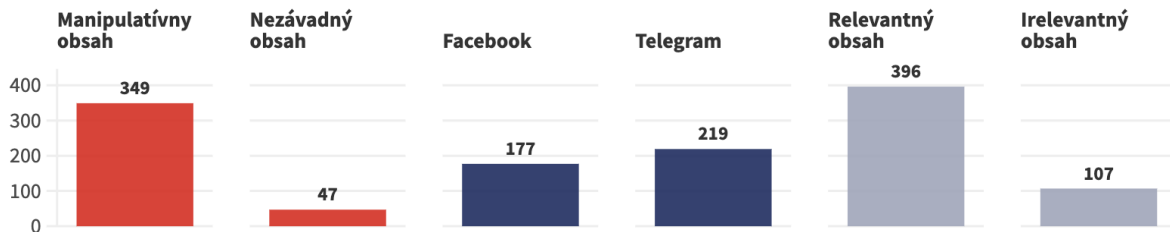
Prepojenie na Matoviča a OĽaNO bolo v rámci analyzovaného obsahu pomerne časté. Vyskytovali sa najmä [tvrdenia](#) o tom, že stíhania viacerých osôb boli realizované na základe „krivých a nepodložených obvinení dohodnutých kajúcnikov“. Tie mali presadzovať strany SaS a OĽaNO, ktoré by údajne členov SMER – SSD „videli najradšej vo väzení, a to aj za vymyslené skutky a dohody s kajúcnikmi“. Okrem Matoviča bol [terčom](#) útokov aj špeciálny prokurátor Daniel Lipšic, ktorý mal riadiť politické procesy. Podľa [statusu](#) Matúša Šutaja Eštoka „NAKA a ÚŠP využíva nátlak, kolúznú väzbu a výlučne svedectvá úplatných kajúcnikov bez ďalších dôkazov na to, aby politicky vytipované osoby boli obvinené a mediálne pošpinené“. Podobne ako v téme útokov na ÚŠP, aj v prípade kajúcnikov bol prítomný naratív o údajnom krytí nekalých praktík vyšetrovateľov v predmetných kauzách a ich tendenčnom prezentovaní v tradičných médiách. Celková rétorika v danej téme smerovala k spochybňovaniu inštitútu kajúcnikov, často na základe ich údajného [zneužívania](#) v politických kauzách.

Samovražda Milana Lučanského

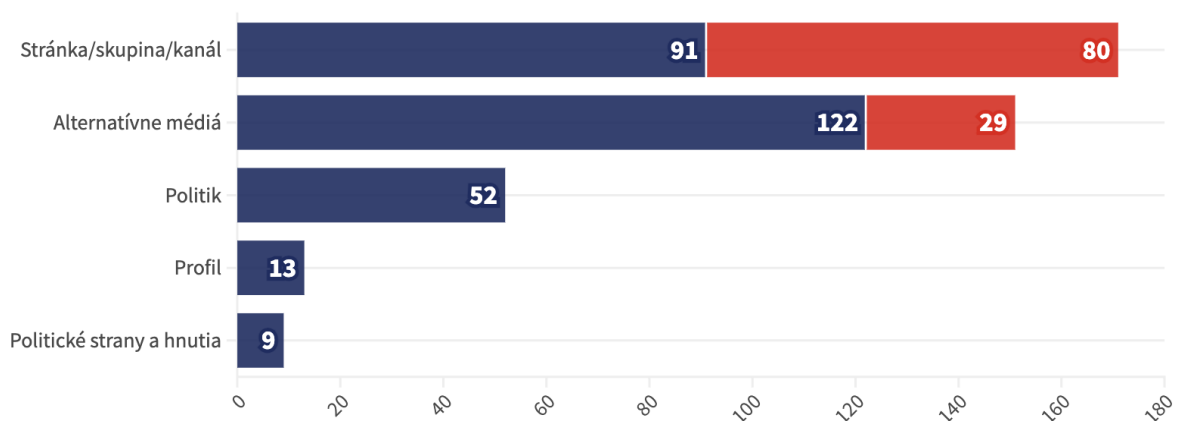
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

396 relevantných príspevkov bolo zaradených do témy samovraždy Milana Lučanského. 349 z nich (88,1 %) bolo analytikmi vyhodnotených ako manipulatívnych. Téma bola prezentovaná najmä stránkami, skupinami a kanálmi, ale aj alternatívnymi médiami, pričom registrovaný bol výrazný trend preberania politického obsahu. Štatisticky viac obsahu bolo zachyteného na Telegrame.

Bývalý policajný prezident Milan Lučanský svoju funkciu [opustil](#) po tom, čo vo voľbách v roku 2020 vyhralo hnutie OĽANO a ministrom vnútra sa stal Roman Mikulec. OČTK ho neskôr v rámci akcie Očistec na základe viacerých svedkov [obvinili](#) z korupcie. Lučanský napokon skončil vo väzbe. O necelý mesiac však vo svojej cele [spáchal](#) samovraždu obesením sa na teplákovvej bunde. Lučanský o svoj život prišiel napriek tomu, že bol pravidelne kontrolovaný a bolo mu poskytnuté psychologické poradenstvo.

Slovenskí dezinformační aktéri začali Lučanského samovraždu okamžite [spochybňovať](#) a špekulovali o tom, že [bol](#) obeťou politickej vraždy, prípadne že ho vo väzení [týrali](#). Niektorí tak spochybňovali aj samotné vyšetrovanie. „Pravdu o Milanovi Lučanskom sa dozvieme až vtedy, keď zbavíme moci tých, ktorí ho odstránili... Dovtedy sú všetky zinscenované vyšetrovania vraždy Milana Lučanského iba trápnyim divadelným predstavením zločineckej matovičovsko-lipšicovskej štátnej mašinérie,“ [napísal](#) Luboš Blaha.

Teória, že by bol Milan Lučanský zavraždený, však nie je založená na žiadnych relevantných dôkazoch. Chodba, na ktorej sa nachádzala jeho cela, bola nepretržite monitorovaná a kamerový záznam [dokazuje](#), že v čase, keď si obvinený Lučanský vzal život, sa v jeho cele nikto iný nenachádzal.

Niektorí dezinformační aktéri počas sledovaného obdobia [prebrali](#) tvrdenia Mariana Kotlebu, lídra krajne pravicovej strany Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko, ktorý kamerový záznam chodby spochybnil, pretože je na ňom časový posun. Hovorkyňa Zboru väzenskej a justičnej správy (ZVJS) Monika Kacvinská však [vysvetlila](#), že kamery na chodbách fungujú na princípe pohybového senzoru. Ak sa teda na chodbe nikto nenachádza, kamery nie sú aktívne a zapnú sa až v momente, keď zaznamenajú pohyb. Marian Kotleba vo svojom vyhlásení tiež [písal](#), že keď sa počas svojho prvého zdravotného incidentu vo väzbe Lučanský prebral z anestézy, „*bol spútaný najťažším možným spôsobom*“, čo malo byť nehumánne.

Samovraždu Milana Lučanského [spochybňovala](#) aj jeho manželka. Tá tvrdila, že počas návštevy v nemocnici ho nemohla odkryť a členovia ZVJS sa jej vyhrážali, že jej zakážu manžela navštevovať. ZVJS to však [vyvrátil](#) s tým, že po celý čas návštevy sedela pri jeho lôžku a hladkala ho po ruke, nepokúšala sa ho odokryť a ani o takúto možnosť nežiadala.

Okrem Lučanského rodiny okolnosti smrti Milana Lučanského [spochybňoval](#) aj ich právny zástupca a poslanec Európskeho parlamentu Miroslav Radačovský. Ten dokonca [povedal](#), že rodina zvažuje podanie veci na Európsky súd pre ľudské práva a na svojej tlačovej besede [vyhlásil](#), že vyšetrovanie bolo zmanipulované. Práve vyjadrenia Radačovského mnohí dezinformační aktéri preberali a jeho osobu falošne prezentovali ako dôveryhodnú autoritu. Mnohé jeho tvrdenia však boli špekulatívne alebo nepravdivé, a samozrejme aj zaujaté v prospech rodiny Lučanského.

Časť dezinformačnej scény sa snažila dôveryhodnosť svojich naratívov zvýšiť spochybnovaním samotnej Národnej kriminálnej agentúry. Napríklad Ľuboš Blaha [tvrdil](#), že Robert Fico spolu s Robertom Kaliňákom „*podali ďalšie ničujúce dôkazy o zločinoch v represívnych zložkách štátu. S najväčšou pravdepodobnosťou to boli práve gauneri z Naky, ktorí dali Imreczemu do auta GPS zariadenie, aby potom mohli urobiť policajnú šou ako z Hollywoodu.*“ Jeho naratívy mnohí aktéri [prebrali](#) a šírili ich ďalej.

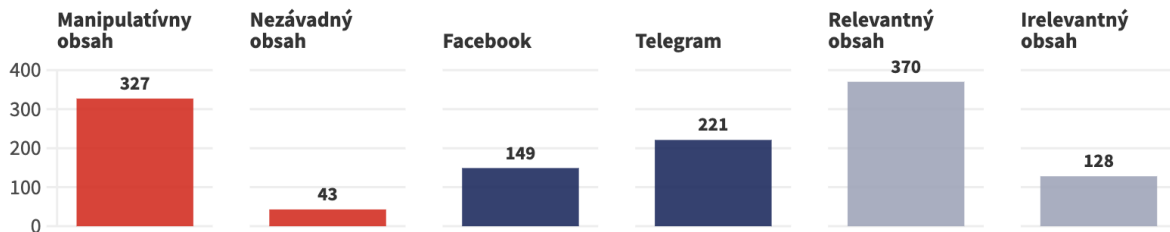
V slovenskom dezinformačnom priestore bolo navyše možné pozorovať trend [prezentovania](#) osoby Milana Lučanského ako hrdinu, prípadne bojovníka proti mafii. Veľakrát bol [označovaný](#) jeho titulom „generál“, čo automaticky indikuje istú mieru autority a dôležitosti. Lučanského fotografia sa tak napríklad [objavovala](#) vedľa fotografie Milana Rastislava Štefánika a potreba vyšetrovania tejto údajnej vraždy bola dokonca [prirovnaná](#) k potrebe došetrenia vraždy Jána Kuciaka a Marty Kušnírovej.

Zadržanie Tibora Gašpara

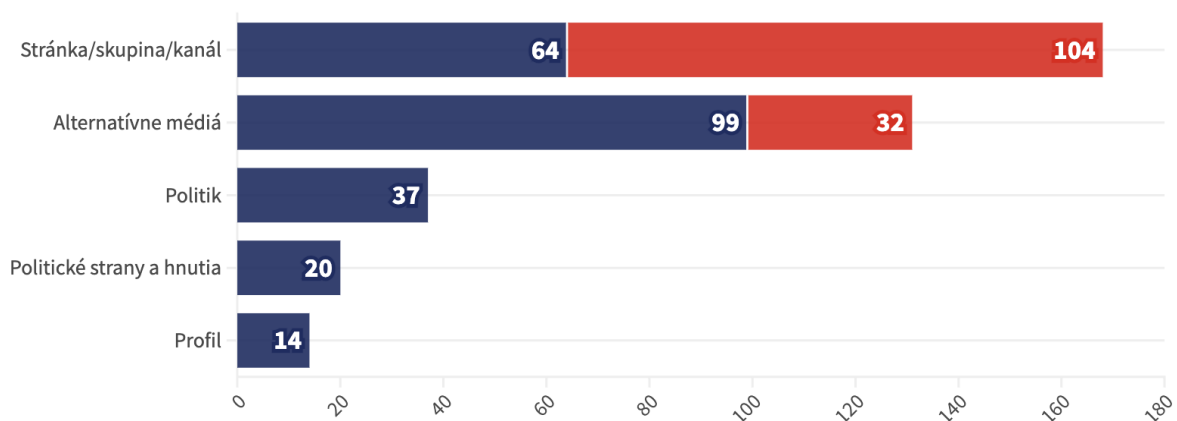
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. august 2023 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

V novembri roku 2020 bol bývalý policajný prezident Tibor Gašpar zadržaný a [obvinený](#) z viacerých trestných činov. Medzi ne patrilo zosnovanie a podporovanie zločineckej skupiny, korupcia aj zneužívanie právomocí verejného činiteľa. Po roku strávenom vo väzbe [bol](#) z nej v novembri 2021 prepustený. Vyšetrovanie však bez ohľadu na jeho prepustenie pokračovalo. V júni 2023 predseda strany SMER – SSD Robert Fico predstavil kandidátnu listinu, na ktorej sa objavil aj Tibor Gašpar. Neskôr, v auguste, ho opäť [zadržala](#) polícia. Aj tentokrát bol podozrivý z korupcie. V rámci sledovaného obdobia sa téme zadržania Gašpara venovalo 370 analyzovaných príspevkov. Až 327 z nich (88,4 %) obsahovalo manipulatívne tvrdenia a klamlivé naratívy. Viac príspevkov pritom pochádzalo z platformy Telegram a boli šírené najmä stránkami, skupinami a kanálmi.

Tvorcom dominantných naratívov sprevádzajúcich zadržanie Tibora Gašpara bol najmä líder strany SMER – SSD Robert Fico. Gašpar bol v čase jeho zatknutia súčasťou kandidátnej listiny strany SMER – SSD pre predčasné parlamentné voľby. Zatknutie Gašpara preto okamžite [označil](#) za snahu o diskreditáciu strany pred voľbami: „Zadržanie kandidáta SMERU-SSD na vysokom mieste na kandidátke pre voľby do NR SR Tibora Gašpara je len prejavom zúfalstva a chrapúnstva NAKA a ÚŠP do posledného okamihu slúžiacich politickému zadaniu zlikvidovať opozíciu.“ Údajné „politické zadanie“ malo podľa neho [prísť](#) od prezidentky Čaputovej a „jej lokaja na MV SR Ľ. Ódora“.

Tieto tvrdenia boli preberané ďalšími aktérmi, akými boli napríklad alternatívne médiá. *Hlavný denník* v súvislosti so zadržaním [citoval](#) Ľuboša Blahu, ktorý hovoril o údajnom návrate 30. rokov 20. storočia stelesnenom „čaputovským liberalizmom“. „Aj Hitler v roku 1933 odstavil a pozatváral opozíciu, čo iné dnes robí Čaputovej režim

a jeho represívne zložky? Takéto nechutné svinstvo spáchať pár týždňov pred predčasnými voľbami, to nie je len tak,“ [tvrdil](#) v príspevku Blaha.

Na sociálnych sieťach sa šírili aj vyjadrenia predstaviteľov opozície z ich tlačových konferencií. Robert Fico na jednej z nich [vyhlásil](#), že zatknutie a obvinenie Tibora Gašpara „je brutálnym útokom súčasného režimu na čele s Čaputovou a Ódorom voči opozícii a ovplyvňovanie predvolebnej kampane za použitia psov z NAKA a Lipšicovho úradu“. Ďalší aktéri na tieto naratívy nadviazali tvrdeniami o slabnúcej demokracii. Napríklad Eduard Chmelár [zverejnil](#) príspevok s nadpisom „KRIMINALIZÁCIA OPOZÍCIE JE NAJVÄČŠÍM OHROZENÍM DEMOKRACIE OD ROKU 1989“. V statuse označil príslušníkov NAKA, sudcov, novinárov a niektorých politikov za organizovanú zločineckú skupinu a zadržanie Tibora Gašpara interpretoval ako bezprecedentný zásah do nadchádzajúcich volieb. V príspevku tiež spochybnil výpovede Bernarda Slobodníka, ktorého nazval „univerzálnym udavačom“. Podľa polície však obvinenie Gašpara [nebolo](#) postavené len na výpovedi Slobodníka, ale aj na prepisoch komunikácie v aplikácii Threema a listinných dôkazoch.

K zadržaniu Tibora Gašpara sa [vyjadril](#) jeho právny zástupca Marek Para, ktorého manipulatívnu rétoriku následne prebrali ďalší aktéri. Podľa Paru bolo zadržanie snahou o „prekrytie aféry sudkyne Pamely Záleskej a novinárky Moniky Tódovej“. Konšpiračná rétorika bola v téme veľmi častá a pochádzala od veľkého množstva aktérov. Ako príklad môže slúžiť príspevok Moniky Beňovej, členky strany SMER – SSD, ktorá akciu [označila](#) za snahu prekryť profesionálne zlyhanie špeciálneho prokurátora Daniela Lipšica a sudkyne ŠTS Pamely Záleskej. O údajnej snahe odchyliť pozornosť od Záleskej, ktorá mala v deň Gašparovho zadržania pojednávať, [hovoril](#) aj Martin Daňo. Okrem Záleskej bola kritika namierená opäť aj proti médiám. Alternatívny denník *ExtraPlus* k téme [napísal](#): „Len pár dní po prevalení megakauzy Tódová-Záleská sa zjavne niekde rozhodlo, že tieto „ctené kolegyne“ musia všetci zainteresovaní ochrániť. Titulky v médiách tak namiesto Tódovej so Záleskou nahradil bývalý prezident polície Tibor Gašpar.“

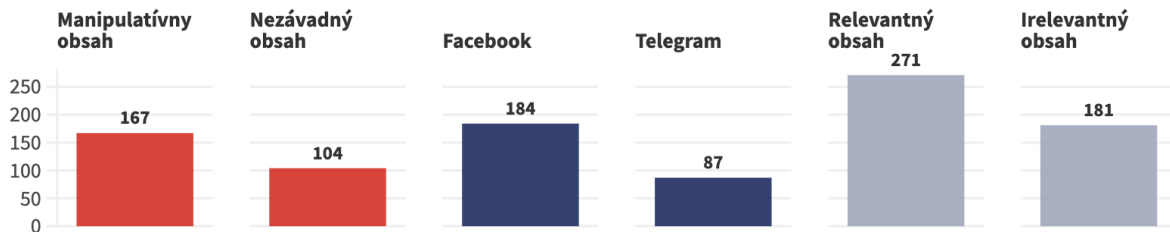
K spochybneniu zadržania Tibora Gašpara sa pridala aj jeho syn Pavol Gašpar. Podľa jeho interpretácie [išlo](#) o „sólo akciu Lipšicovej ÚŠP a Hamranovej NAKA“, keďže zadržanie nesprievádzala domová prehliadka. Na záver svojho príspevku tiež napísal, že „takto sa robí predvolebná kampaň v podaní Progresívneho Slovenska“. Ďalší dezinformační aktéri tento naratív prebrali a šírili ho ďalej. V príspevku stránky *Veci verejné* napríklad možno [nájsť](#) rečnícku otázku: „Opäť si niekto na niečo po rokoch spomenul na nejaký údajný úplatok?“ Filip Kuffa, člen strany Život – Národná strana, [napísal](#), že zadržanie Tibora Gašpara je „likvidácia opozície do posledného dychu“. Iní zasa [hovorili](#) o akejsi vláde policajnej junty.

Paragraf 363

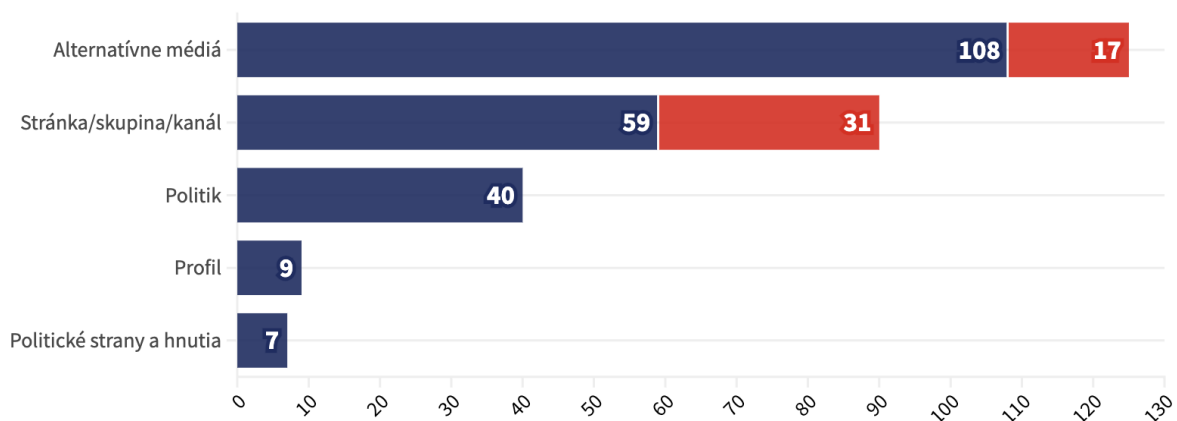
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

V téme používania paragrafu 363 sme v rámci monitoringu zachytili 271 relevantných príspevkov na oboch sociálnych sieťach, pričom manipulatívne naratívny obsahovalo 167 z nich (61,6 %). Väčšia časť zachytených príspevkov bola publikovaná na Facebooku, pričom statusy pochádzali primárne od alternatívnych médií, stránok, skupín a kanálov.

Paragraf 363 [je](#) nástrojom v rukách generálneho prokurátora, ktorým ruší rozhodnutie prokurátora alebo OČTK, v prípade, že bol týmto rozhodnutím alebo počas vyšetrovania porušený zákon. Voči takémuto rozhodnutiu generálneho prokurátora však nie je možné využiť žiadny opravný prostriedok.

Maroš Žilinka [bol](#) za generálneho prokurátora Slovenskej republiky zvolený v decembri 2020. V NR SR ho zvolilo 132 z prítomných 147 poslancov. Za Žilinku tak hlasovala aj vtedajšia opozícia. Odtedy však do svojej novej funkcie nastúpil, paragrafom 363 prakticky pomohol viacerým vyšetrovaným politikom, oligarchom a iným vplyvným osobám. Nechýba medzi nimi Robert Kaliňák, Robert Fico, Norbert Bödör, Tibor Gašpar, Peter Kažimír, Martin Borguľa či Jaroslav Haščák.

Používanie paragrafu 363 Marošom Žilinkom začalo vyvolávať otázky už v roku 2021. Obavy z možného zneužívania paragrafu 363 vyjadrila prezidentka Zuzana Čaputová, vláda, odborníci aj občianska spoločnosť. Skupina vyše 40 poslancov NR SR, ale aj prezidentka Čaputová preto paragraf 363 [napadli](#) na ÚS SR. Argumentovali tým, že paragraf

umožňuje koncentráciu moci v rukách generálneho prokurátora, voči rozhodnutiu ktorého nie je možné odvolanie. ÚS SR napokon v júni 2023 rozhodol, že paragraf 363 nie je protiústavný a ani nezasahuje do súdnej moci.

Kým prezidentka, vládna koalícia a mimovládne organizácie vyjadrovali obavy zo zneužívania paragrafu, aktéri dezinformačnej scény spolu so Žilinkom jeho používanie obhajovali. Žilinka tak napríklad [zverejnil](#) štatistiku, ktorá mala dokazovať, že paragraf 363 nie je nadužívaný. Nadácia Zastavme korupciu však [upozornila](#), že zverejnené dáta nie sú dostatočne detailné, takže používanie paragrafu reflektujú nesprávne. Časť vtedajšej opozície na čele s Robertom Ficom tiež [tvrdila](#), že „*paragraf 363 trestného poriadku chráni SR pred zločincami na NAKA a ÚŠP*“.

Základom ich naratívov boli najmä [útoky](#) na vtedajšiu vládnu koalíciu a prezidentku Čaputovú. Dezinformační aktéri napríklad obviňovali vládu, že bojuje proti paragrafu 363, pretože chce zlikvidovať opozíciu, čo má dosahovať prostredníctvom trestných stíhaní. Príkladom tohto naratívu je príspevok Juraja Blanára, člena strany SMER – SSD, v ktorom sa [vyjadril](#), že pre koalíčných predstaviteľov, ktorí spochybňujú paragraf 363 „*bolo dôležité, aby tento paragraf nebol použitý v údajnej kauze Súrak a ďalších, týkajúcich sa opozície. Ich cieľom bolo jediné – zlikvidovať opozíciu, ako o tom jednoznačne hovorili v legálnych odposluchoch vyšetrovatelia „čurillovci“*“.

Naratívy tak pokračovali tvrdeniami, že trestné stíhanie, na ktoré generálny prokurátor aplikoval paragraf 363, [boli](#) vykonštruované. Napríklad o [obvinení](#) Petra Kažimíra strana SMER – SSD [tvrdila](#), že bolo vymyslené, pretože v minulosti bol členom SMER – SSD, na čo údajne zareagoval generálny prokurátor použitím paragrafu 363, ktorý toto obvinenie zrušil. K šíreniu naratívu sa [pridala](#) napríklad aj Denisa Saková, členka strany Hlas – SD, a to tvrdením, že „*skutočným problémom je politické zneužívanie trestných konaní dnešnou mocou, ktoré konštatuje už aj Ústavný súd*“.

Bývalý poslanec NR SR Anton Hrnko zašiel až tak ďaleko, že vo svojom facebookovom príspevku [konšpiroval](#) o tom, či je 363 „*diablov paragraf*“: „*My, čo vieme narábať s bulharskou konštantou, veľmi rýchlo prideme na to, že ak prvé a posledné číslo spomínaného paragrafu vynásobíme dvoma, dostaneme číslo 666. A to je čistá katastrofa. Aspoň tak to predstavujú slovenskej spoločnosti pani prezidentka, neomylný právnik a bojovník za slušné Slovensko, ale aj mnohí vznešení štátni hodnostári zo svetlých slnečných zajtrajškov a ich novinárski poskokovia.*“ V príspevku pokračoval tvrdením, že keby sa normálna spoločnosť dozvedela o nadužívaní takéhoto paragrafu, začala by sa pýtať, prečo policajné zložky tak často porušujú zákon, no slovenskí novinári žiadajú jeho zrušenie.

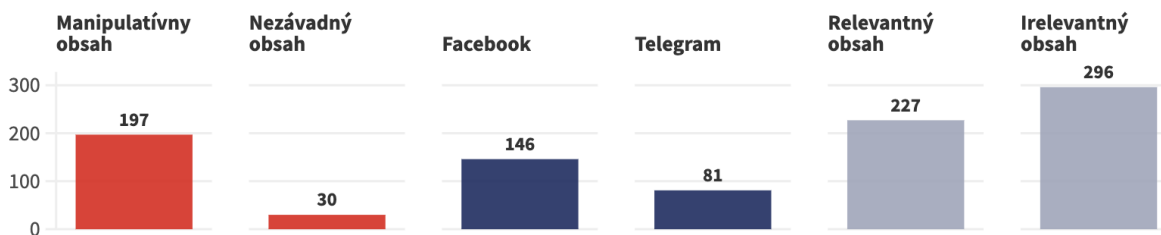
V prípade prezidentky Zuzany Čaputovej boli útoky osobnejšie. V rámci príspevkov o paragrafe 363 dezinformační aktéri prezidentku opakovane [označovali](#) za agentku USA, Sorosovu aktivistku, herečku a podobne.

Vyšetrovanie vraždy Jána Kuciaka a Marty Kušnírovej

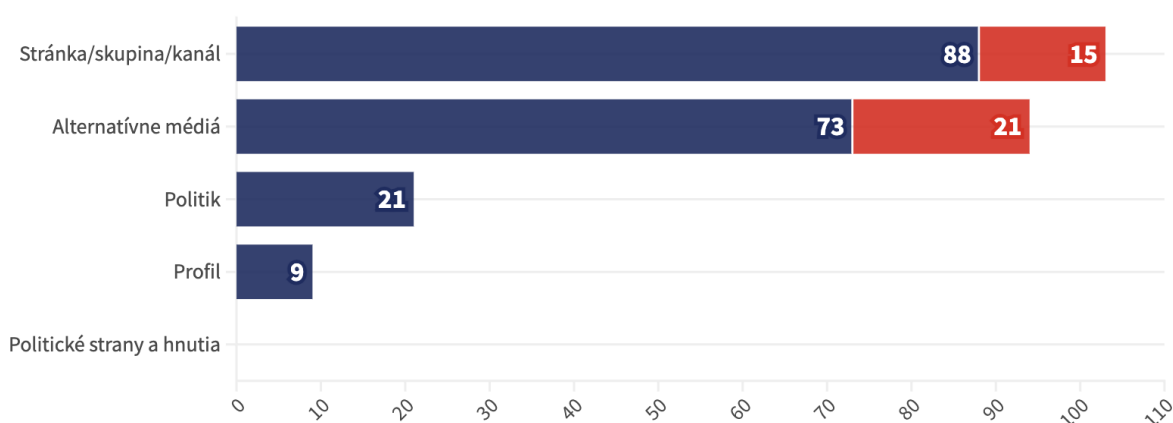
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Téma vyšetrovania vraždy investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Marty Kušnírovej z roku 2018 tvorila v sledovanom obsahu pomerne zásadnú časť. V rámci analýzy bolo zachytených 227 relevantných, zväčša facebookových príspevkov. Väčšina obsahu, ktorý bol vyhodnotený ako irelevantný, pochádzalo z tlačových agentúr a tradičných médií, ktoré prinášali objektívne informácie o priebehu vyšetrovania. 86,8 % relevantných príspevkov obsahovalo manipulatívnu rétoriku. V rámci platforiem prevažoval Facebook, kde bolo zachytených 64,3 % zo všetkých relevantných výsledkov.

V zachytenom obsahu sa objavovali primárne konšpiračné naratívy o údajnom zapojení špeciálneho prokurátora Daniela Lipšica, ktorý mal byť s vraždami úzko prepojený. Údajný bývalý príslušník Slovenskej informačnej služby (SIS) Pavol Forisch dokonca v [príspevku](#) svojej stránky *Prinášame nádej* nepriamo naznačoval, že Lipšic by mohol byť samotným objednávateľom vražd. Forisch sa pritom dlhodobo angažuje v téme vraždy Jána Kuciaka a jeho snúbenice, pričom informačný priestor [zahľučuje](#) konšpiračnými tvrdeniami o tom, že za vraždou novinára stoja zahraničné spravodajské služby a George Soros, ktorých cieľom mal byť štátny prevrat na Slovensku. Napriek tomu, že jeho výroky nie sú podložené relevantnými dôkazmi a ani jeho minulosť v SIS nie je možné potvrdiť, pre alternatívne médiá Forisch slúži ako falošná autorita a mnohokrát je pozývaný ako hosť do relácií a podcastov. Nepriame obvinenia Lipšica z objednania Kuciakovej vraždy boli následne inými kanálmi a médiami interpretované omnoho jednoznačnejšie. Napríklad stránka *Vaše správy* [napísala](#): „Dôstojník SIS šokuje: Kuciaka navrhol zavraždiť Lipšic! Akciu financoval Haščák a spolupodieľal sa na vražde Tom Nicholson.“

Údajné prepojenie na Daniela Lipšica v sledovanom obsahu tvorilo opakujúci sa naratív. Častým pritom bolo [poukazovanie](#) na jeho vzťah s Alenou Zsuzsovou, objednávateľkou vraždy, ktorá bola prezentovaná ako jeho údajná „erotická partnerka“. Zneužívané boli aj Zsuzsovej výroky na súde, kde [obviňovala](#) Lipšica z toho, že má „s vraždou Kuciaka spoločné viac než si ktokoľvek dokáže predstaviť“. Napriek tomu, že išlo o výroky obžalovanej osoby,⁴ ktoré navyše neboli nijako potvrdené, alternatívne médiá ich prezentovali bez upozornenia na zaujatosť.

Lipšic mal tiež podľa jedného z naratívov [ovplyvňovať](#) dokazovanie takým spôsobom, aby sa prešetrovala iba jedna z verzií. Podľa advokáta Mareka Paru mal byť celý proces médiami pokrývaný jednostranne. Toto obvinenie sa objavilo napríklad v súvislosti s *Denníkom N* a aktivitou Moniky Tódovej. Tá mala údajne [vytvárať](#) štvavú kampaň proti potenciálnym svedkom, ktorí by mohli prispieť k objasneniu Kuciakovej vraždy. Tódová bola zároveň obviňovaná z toho, že pôsobí ako dôvernica Daniela Lipšica, ktorý cez ňu „púšťa do sveta informácie a dezinformácie z vyšetrovacieho spisu a sťažuje tým prípravnú časť trestného konania“.

V skúmanom obsahu boli silne zastúpené konšpiračné teórie o údajnej snahe progresívcov zničiť opozíciu. Smrť Jána Kuciaka [mala byť](#) údajne zámkienkou na „odstránenie Fica a spol“ a usporiadanie prevratu progresívcami, ktorým mal napomáhať Lipšic. Ľuboš Blaha v tejto súvislosti [tvrdil](#), že cieľom bolo realizovať „majdan“, pričom v závere telegramového [príspevku](#) nepriamo naznačil, že objednávateľ vraždy mohol pochádzať z okolia Zuzany Čaputovej.

Naratív o štátnom prevrate, ktorý mal byť realizovaný prostredníctvom protestov *Za slušné Slovensko* tesne po vražde Jána a Martiny, sa teda objavoval aj počas nami skúmaného obdobia. Prevažovali najmä útoky na Juraja Šeligu, jedného z organizátorov zhromaždení. Proti jeho osobe boli [používané](#) údajné dôkazy o jeho financovaní Georgeom Sorosom. Podľa jedného zo zdrojov mali byť stretnutia medzi Šeligom, Lipšicom, Luciou Nicholsonovou a Veronikou Remišovou pred Kuciakovou vraždou [určené](#) na plánovanie štátneho prevratu. Príspevok jedného z telegramových kanálov [uvádzal](#), že Šeliga „príjmal peniaze zo zahraničia ešte pred pripravovanou vraždou novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice. Teda vraždou, ktorá vyústila do zmeny politických pomerov v SR.“ Autor príspevku ďalej konšpiroval o tom, že zmena pomerov sa uskutočnila, lebo „bolo potrebné sa takto "zbaviť Fica" ešte pred už v tom čase pripravovanou vojenskou operáciou na Ukrajine“.

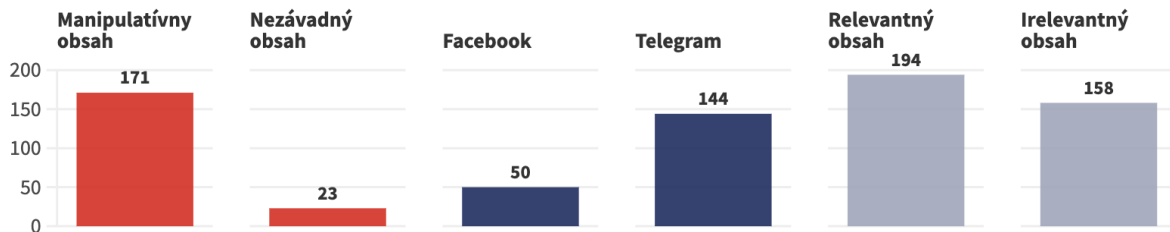
⁴ Článok konšpiračného média *InfoVojna* odkazoval na záverečnú reč Aleny Zsuzsovej z 12. mája, kedy bola obžalovanou osobou. Verdikt o jej vine padol 19. mája. Napriek tomu, že čitatelia mohli v danom čase naďalej otvárať článok publikovaný 14. mája, do textu nebola pridaná informácia o rozsudku.

Korupcia na Ukrajine

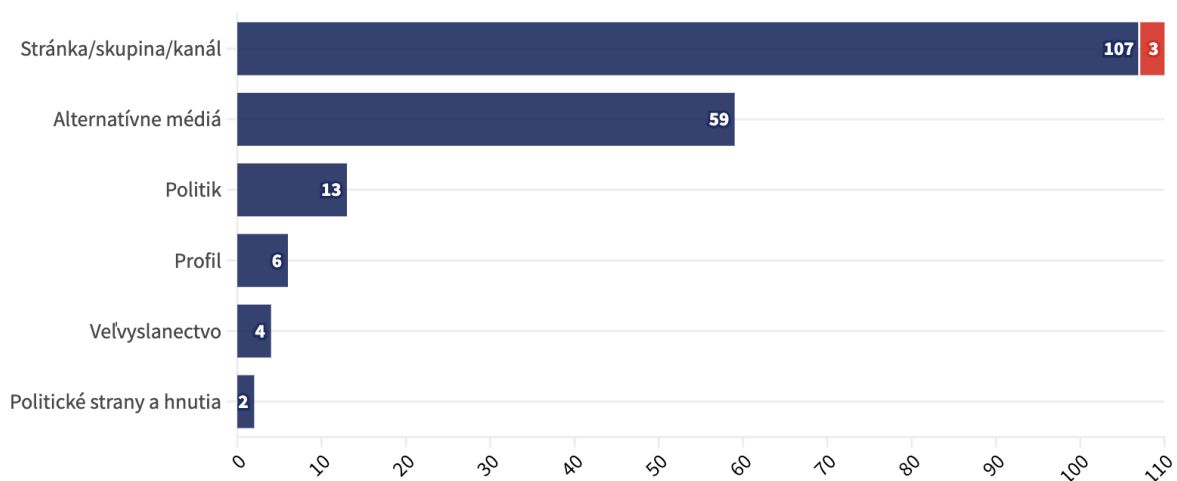
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Keď Rusko spustilo 24. februára 2022 rozsiahlu inváziu na Ukrajinu, väčšina krajín západného sveta začala Ukrajinu podporovať v obrane a spustila debaty aj o materiálnej alebo finančnej pomoci. Zároveň však na plné obrátky fungovala ruská propagandistická mašinéria, ktorá šírla naratívy ospravedlňujúce ruskú agresiu. Jeden z týchto naratívov je založený na tvrdeniach o rozsiahlej ukrajinskej korupcii. Počas sledovaného obdobia sme v téme zachytili 194 relevantných príspevkov. Publikované boli prevažne na platforme Telegram a až 171 z nich (88,1 %) obsahovalo manipulácie. Prevažná väčšina analyzovaných príspevkov pochádzala od stránok, skupín a kanálov, avšak silne angažované boli aj alternatívne médiá. V prípade tejto témy sme taktiež identifikovali 4 príspevky pochádzajúce od Veľvyslanectva Ruska na Slovensku.

Korupcia je problémom, ktorému Ukrajina čelí už niekoľko desaťročí. V posledných rokoch však spravila dôležité kroky smerom k očisteniu systému, a to najmä počas vlády prezidenta Volodymyra Zelenského. V rámci snahy o zníženie korupcie v krajine boli prepustení viacerí úradníci z ministerstiev, regionálnych úradov aj orgánov činných v trestnom konaní. Miera korupcie na Ukrajine sa tak dôsledkom takýchto krokov postupne znižuje. Napriek tomu je ale korupcia naďalej témou, ktorú ruská propaganda zneužíva na šírenie dezinformačných naratívov. Cieľom týchto kremeľských propagandistických naratívov je najmä diskreditácia ukrajinských politikov a vytvorenie predstavy o slabom štáte, ktorý si nedokáže vládnúť. Paradoxne, podľa organizácie Transparency International je v porovnaní s Ukrajinou korupcia väčším problémom práve v Rusku.

Základom naratívov, ktoré zdieľali aj slovenskí dezinformátori, bolo tvrdenie, že materiálna a finančná pomoc posielaná západnými krajinami Ukrajine na obranu svojej krajiny pred ruskou inváziou sa stala obeťou korupcie. Snahou takýchto tvrdení bolo navodiť dojem, že posielanie akejkoľvek pomoci Ukrajine je zbytočné, pretože nebude pre svoj účel použitá. Aktéri na čele s ruským veľvyslanectvom na Slovensku tak napríklad [tvrdili](#), že „kvôli totálnej korupcii v ukrajinskej armáde sa západné zbrane nekontrolovateľne „šíria“ po svete, „vynárajú sa“ prostredníctvom čierneho trhu v konfliktných zónach, na Balkáne, v Afrike a Latinskej Amerike, čím priamo podkopávajú regionálnu bezpečnosť“.

Ďalším príkladom aktéra šíriaceho tento naratív je alternatívne médium *Hlavné Správy*, podľa ktorého sa na údajnej ukrajinskej korupcii [podieľali](#) aj členovia Demokratickej strany USA: „Z Ukrajiny sa stala obrovská pračka peňazí. Demokrati odsúhlasili miliardovú pomoc. Peniaze sa na Ukrajinu vyprali a vrátili späť k demokratom.“

Niektorí aktéri tiež preberali vyhlásenia členov Republikánskej strany USA. Napríklad stránka *Oral.sk* [zdieľala](#) informáciu, že „Marjorie Taylor Greenová, ktorá je zvolená do Snemovne reprezentantov USA, oznámila svoj zámer vykonať kontrolu výdavkov na korupciu a väzby na čierny trh so zbraňami pri americkej pomoci Ukrajine“. Podľa jedného z naratívov [bolo](#) údajne 50 miliárd dolárov poskytnutých Kyjevu použitých na nákup nehnuteľností vo Švajčiarsku.

Časť slovenskej dezinformačnej scény sa vo svojich naratívoch vrátila aj ku kauze Huntera Bidena, syna prezidenta USA Joe Bidena. Podľa jedného z príspevkov telegramového kanálu *KSB Správy* mal [byť](#) Hunter Biden zapojený do šedého biznisu nielen na Ukrajine. Zároveň údajne plnil úlohu akéhosi „dirigenta záujmov“ amerického prezidenta, „ktorý mal na starosti korupčné schémy a pomáhal z nich profitovať celej rodine“.

Z ukrajinskej korupcie bola falošne obvinená aj prvá dáma Ukrajiny Olena Zelenská. Príspevok telegramového kanálu *CZ24.NEWS* reagoval na Zelenskej vyhlásenie o tom, že Ukrajinci sú pripravení žiť bez svetla a tepla dva alebo tri roky. Príspevok obsahoval zavádzajúce tvrdenie, že „Zelenského manželka Elena - opatrujúca manželove korupciou a za cenu smrti státisícov Ukrajincov získané miliardy - už rozhodla o všetkom a za všetkých obyvateľov Ukrajiny“.⁵

Z korupcie však aktéri neobviňovali len ukrajinského prezidenta. Snahou bolo vytvorenie dojmu, že do korupcie je na Ukrajine zapojená široká sieť osôb. Jeden z príspevkov stránky *Blog investigatívnej žurnalistiky* napríklad [tvrdil](#): „Mozno aj z vašich daní má Zalužnyj [pozn. hlavný veliteľ ukrajinských ozbrojených síl] luxusné nehnuteľnosti v zahraničí.“

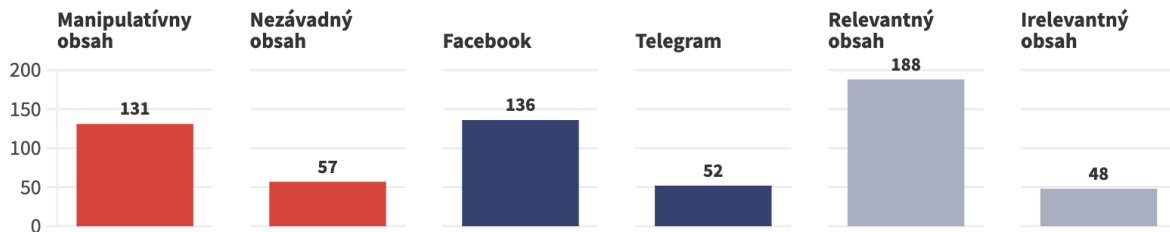
⁵ V čase publikovania štúdie už príspevok nebol na platforme Telegram dostupný, jeho obsah však bolo možné analyzovať prostredníctvom nástroja Gerulata Juno. Príspevok bol pôvodne zverejnený kanálom *CZ24.NEWS* 26.11.2022 o 5:09.

Referendum o predčasných voľbách

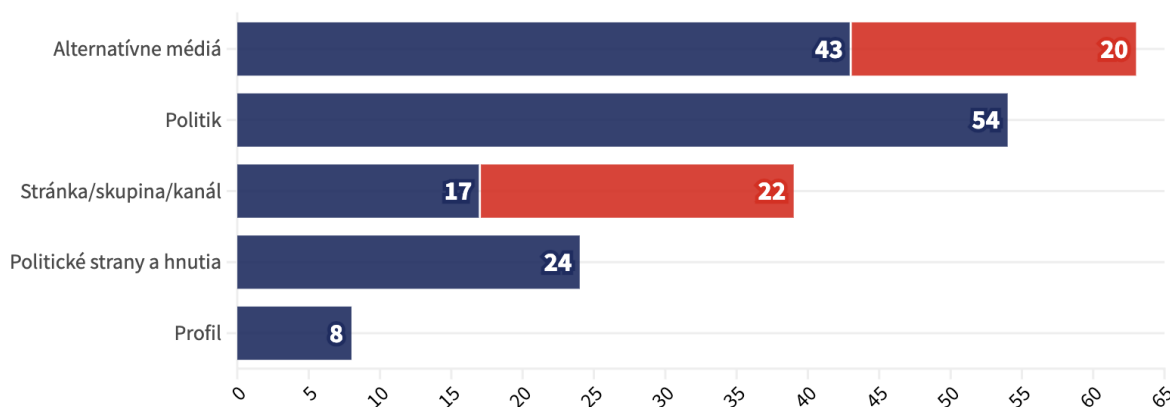
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Počas sledovaného obdobia sa v skúmanom obsahu objavovala aj téma referenda o predčasných voľbách, ktorá bola prezentovaná v 188 relevantných príspevkoch. Pri posudzovaní charakteru príspevkov bola manipulatívna rétorika identifikovaná v prípade 131 príspevkov, čo predstavuje 69,7 % z relevantného obsahu. Väčšina statusov bola publikovaná na Facebooku a ich pôvodcami boli prevažne alternatívne médiá.

O návrhu na [zorganizovanie](#) referenda, ktorého dôsledkom by bola demisia vlády, a teda aj predčasné voľby, začali vtedajšie opozičné strany SNS, SMER – SSD a Hlas – SD hovoriť už v roku 2020. Vo februári 2021 sa ich plány začali realizovať, keď predseda strany Hlas – SD Peter Pellegrini oznámil, že vznikol „apolitický petičný výbor“, ktorého snahou bude v nasledujúcich mesiacoch vyzbierať potrebných 350-tisíc podpisov.

Zbieranie podpisov na podporu referenda o predčasných voľbách sa [skončilo](#) už v máji, keď petičný výbor do prezidentského paláca priniesol viac ako 580-tisíc podpisov. Navrhovaná otázka referenda znela: „*Súhlasíte s tým, aby sa skrátilo VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky tak, aby sa voľby do Národnej rady SR vykonali do 180 dní odo dňa vyhlásenia výsledkov tohto referenda?*“ Keďže mala prezidentka Čaputová o ústavnosti otázky pochybnosti, obrátila sa na ÚS SR, ktorý v júli [skonštatoval](#), že otázka je protiústavná.

Druhý pokus o referendum už [inicioval](#) Robert Fico. Ten spolu s petičným výborom odovzdal v prezidentskom paláci potrebné podpisy v auguste roku 2022. Tentokrát ich bolo vyše 406-tisíc a organizátori navrhovali dve referendumové otázky. V prvej mali občania odpovedať, či súhlasia s okamžitou demisiou vlády SR a v druhej mali odsúhlasiť možnosť predčasného ukončenia volebného obdobia Národnej rady SR (NR SR) prostredníctvom referenda alebo uznesením NR SR, a to zmenou ústavy. Prezidentka Čaputová sa aj v tomto prípade [rozhodla](#)

obrátiť na ÚS SR. Ten požiadala o preverenie ústavnosti prvej z navrhovaných otázok. Jej pochybnosti sa opäť potvrdili, keď ÚS SR otázku [vyhlásil](#) za protiústavnú. V novembri tak Čaputová [vyhlásila](#) referendum s druhou navrhovanou otázkou na 21. januára 2023.

Slovenskí dezinformační aktéri sa v prvom rade snažili zvýšiť podporu plánovaného referenda. Na dosiahnutie svojho cieľa šíрили naratívy, ktorými neprimerane útočili na vtedajšiu koalíciu. Tvrdili napríklad, že vláda ničí Slovensko, alebo že [je](#) amatérska, neschopná, nezaujíma sa o ekonomickú situáciu obyvateľstva, a že jej starostou [je](#) len „chrániť si vlastné zadky“.

Keďže sa prezidentka Čaputová rozhodla obrátiť sa na ÚS SR, ktorý navrhované otázky dvakrát vyhlásil za protiústavné, dezinformačná scéna neútočila len na vládu, ale aj na prezidentku. Tá [bola](#) opakovane obviňovaná z údajného marenia referenda. Tento naratív formovali najmä aktéri ako Robert Fico, Ľuboš Blaha či [Eduard Chmelár](#). Všetci zhodne tvrdili, že prezidentka sa snaží referendum zmať nielen podaním podnetu ohľadom otázok na ÚS SR, ale aj dátumom, na ktorý konanie ľudového hlasovania stanovila – 21. januára 2023. Podľa [statusu](#) Ľuboša Blahu prezidentka „ničí demokraciu“, pretože, „keby sa konalo počas komunálnych volieb, prispelo by k vyššej účasti“. Toto obvinenie doplnil tvrdením, že „jej hlavnou politickou úlohou je držať pri moci rusofóbnu vládu, ktorá posielala zbrane na Ukrajinu“.

Robert Fico sa zasa [vyjadril](#), že prezidentka sa na ÚS SR obrátila cieľne, aby sa referendum nemohlo počas komunálnych volieb konať: „Pani Čaputová, Sorosove dieťa, vyhlásením referenda na 21. januára 2023 dotiahla marenie tohto referenda do dokonalosti. Najskôr sa nezmyselne obrátila na Ústavný súd SR, hoci vedela, že referendum bude musieť vyhlásiť. Urobila tak len preto, aby sa referendum nemuselo konať 29. októbra tohto roku počas lokálnych volieb. Lebo by bolo úspešné.“

Okrem marenia referenda boli prezidentka, vláda a mainstreamové médiá obviňovaní z jeho manipulácie, pretože o ňom údajne dostatočne [nehovorili](#). Robert Fico navyše [konšpiroval](#), že prezidentka Čaputová nechce, aby sa predčasné voľby konali skôr, „lebo nevyhovujú jej Progresívnemu Slovensku“.

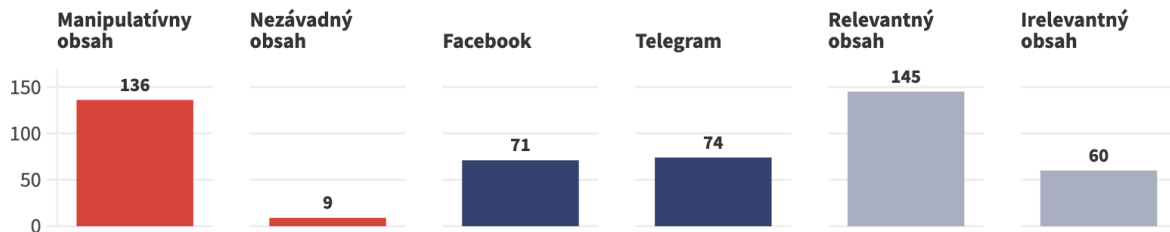
Ľudové hlasovanie sa v januári 2023 napokon [stalo](#) ďalším z neúspešných slovenských referend, keď jeho účasť dosiahla len 23,7 %. K referendu tak neprišla hlasovať ani polovica z potrebných 50 % oprávnených voličov.

Nahrávky NAKA

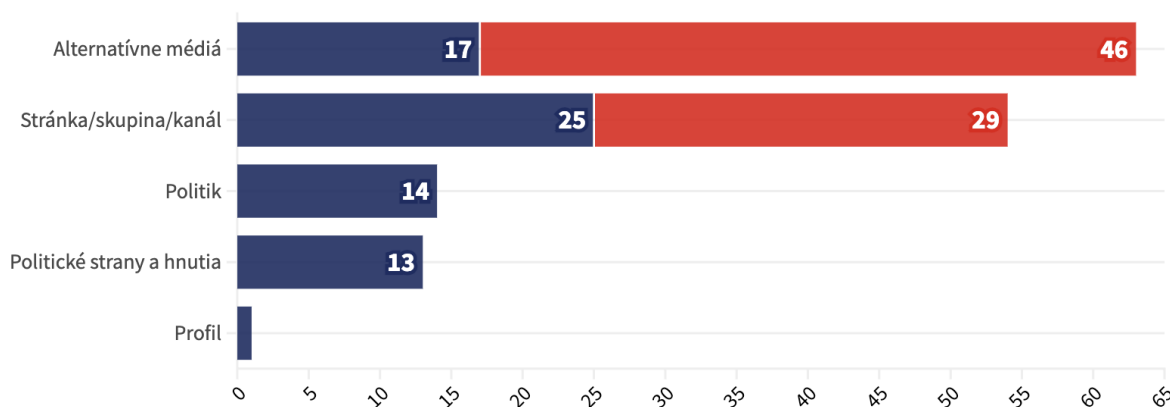
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

145 zachytených relevantných príspevkov v rámci monitoringu sa venovalo téme nahrávok NAKA. Až 136 z nich pritom obsahovalo manipulácie, čo predstavuje 93,8 %. Pomer príspevkov na oboch platformách bol takmer identický, pričom väčšina obsahu pochádzala od alternatívnych médií, stránok, skupín a kanálov.

Téma bola typická častým zdieľaním vyjadrení politikov, ktorí boli v téme veľmi angažovaní. Súvisí totiž s používaním manipulatívne zostrihaných nahrávok vyšetrovateľov NAKA v prípade rôznych korupčných káz, ktoré [prezentovali](#) predstavitelia strany SMER – SSD na tlačových besedách a v diskusných reláciách. Politici nahrávky interpretovali ako údajné dôkazy o tom, že jednotlivé vyšetrovania (napr. proces s Petrom Kažimírom) sú spolitizované a slúžia k likvidácii opozície. Ako príklad takejto rétoriky môže slúžiť facebookový [status](#) s najvyšším počtom interakcií, ktorý pochádza od lídra SMER – SSD Roberta Fica. Politik v príspevku tvrdil, že nahrávky „o hrubých manipuláciách v politicky exponovaných prípadoch“ sú legitímne získané a „potvrdzujú, že policajný hon na opozíciu nie je spravodlivosť, ale len číry politický program strany OĽaNO“. Dôkazy a priame svedectvá o „špinavostiach, ktoré sa dejú v OČTK“, sa podľa Fica „valili z každej strany“, avšak médiá hlavného prúdu a vtedajší premiér Eduard Heger mali tieto skutočnosti zamlčovať. O tom, že Heger o daných „špinavostiach v OČTK“ vedel, mal podľa Fica vypovedať bývalý šéf operatívcov NAKA J. Kaľavský. Rovnaký naratív [širil](#) Ľuboš Blaha, podľa ktorého vraj „čurillovci na Nake hovorili o zabíjaní detí svojich oponentov. A hlavným terčom bol Smer a jeho politici“.

Podľa [príspevku](#) publikovaného na facebookovej stránke SMER – SSD mali nahrávky potvrdzovať, že „na NAKA existuje organizovaná zločinecká skupina, ktorá je koordinovaná a na jej čele stojí minister vnútra, pod ním je prezident policajného zboru a ďalší funkcionári“. Podľa statusu táto „skupina spĺňa všetky kritériá založenia,

zosnovania zločineckej skupiny s jedným cieľom – falšovanie dôkazov, manipulácia s dôkazmi, práca s udavačmi a ich podplácanie a má to slúžiť na likvidáciu politickej opozície“. Blaha v jednom z telegramových [príspevkov](#) uvádzal, že získané materiály majú slúžiť ako dôkaz o tom, že „NAKA má politický pokyn zlikvidovať Smer“. Nahrávky mali tiež údajne obsahovať dôkazy usvedčujúce vtedajšieho ministra vnútra Romana Mikulca zo „špinavostí“. Mikulec sa mal vraj spolu s Matovičom podieľať na zneužívaní trestného práva, čo údajne [potvrdila](#) nahrávka rozhovoru medzi F. Imreczem, v tom čase riaditeľom Finančnej správy a B. Zurianom, šéfom NAKA.

Pre vytvorenie predstavy o snahe zničiť opozíciu bola zneužívaná aj nahrávka rozhovoru medzi vyšetrovateľmi okolo Jána Čurillu, v ktorej sa mali údajne vyjadriť, že „úloha je spraviť SMER-SD zločineckú skupinu a tak úplne zničiť opozíciu“. V skutočnosti z celého záznamu [vyplýva](#), že vyšetrovatelia nehovorili o ich úlohe zničiť SMER – SSD, ale že im takú úlohu pripisuje Pellegrini a Fico.

Podobné nezrovnalosti či úmyselné strihanie častí rozhovorov bolo typické. Celková diskusia o údajne anonymne obdržaných nahrávkach pritom smerovala primárne k spochybňovaniu práce polície a výpovedí svedkov, a zároveň k fabulovaniu o údajnej koordinovanej snahe ničiť opozičný SMER – SSD a jeho predstaviteľov. Jej strojcami mali byť podľa prevalentného naratívu predstaviteľa vtedajšej vládnej koalície, ktorej politickú objednávku mala NAKA údajne napĺňať. Strana SMER – SSD v tejto veci [uvádzala](#), že ide o „metódy typické pre fašizmus a autokratický režim“ a vládu vykresľovala ako „Matovičovú zločineckú bandu“. Naratívy členov SMER – SSD následne ďalej preberali alternatívne médiá či dezinformačné stránky, skupiny a kanály.

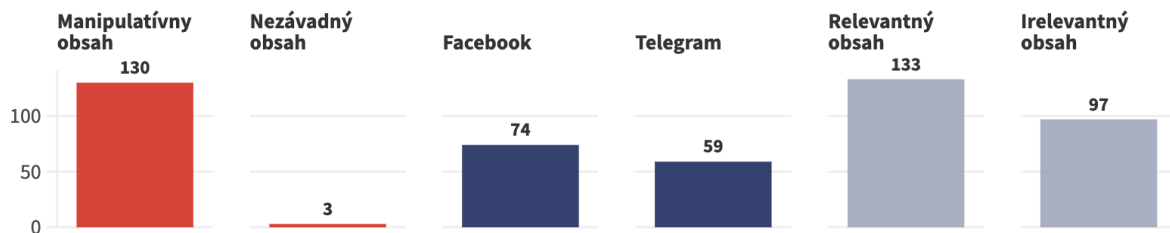
Doplnkové témy

Vojna v polícii

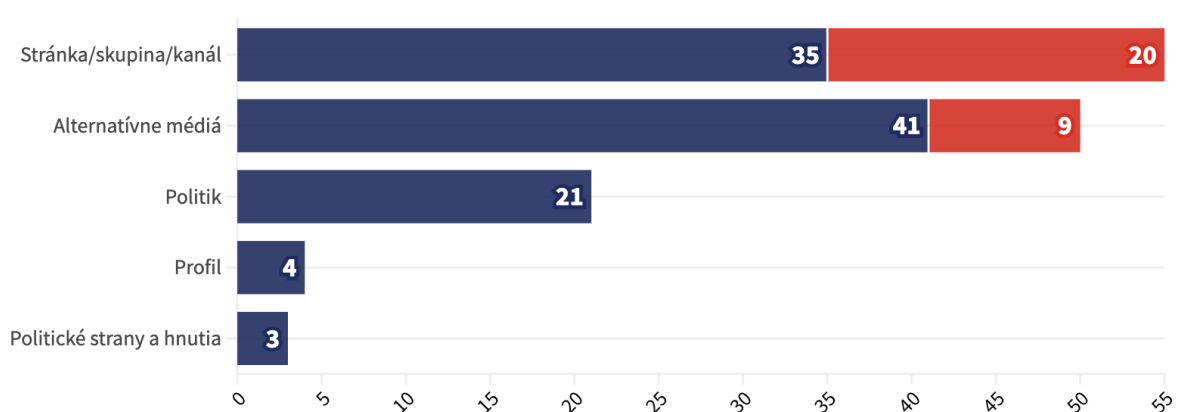
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Téma vojny v polícii bola v rámci monitoringu identifikovaná v súvislosti s 133 relevantnými príspevkami, z ktorých až 130 obsahovalo istú formu manipulácie. Manipulatívne príspevky tak predstavovali až 97,7 % z relevantného obsahu. Pomer príspevkov na oboch platformách bol v podobných hodnotách, s miernou prevahou Facebooku. O téme najviac informovali stránky, skupiny a kanály na oboch sociálnych sieťach, ktoré v 20 prípadoch prebrali vyjadrenie politika alebo političky.

Vojna v polícii súvisí do veľkej miery s vyšetrovaním známych korupčných káz na Slovensku. [Ide](#) primárne o kauzy Judáš a Očistec, v ktorých boli z korupčnej trestnej činnosti obvinení vysoko postavení predstavitelia polície, Slovenskej informačnej služby (SIS) a ďalších štátnych orgánov. Prípady vyšetruje Národná kriminálna agentúra (NAKA) a Úrad špeciálnej prokuratúry (ÚŠP). Do týchto procesov zasiahla spravodajská informácia od SIS, ktorá hovorila o možnom ovplyvňovaní svedkov v kauzách. Následne vznikol v rámci policajnej inšpekcie vyšetrovací tím Oblúk pod vedením Diany Santusovej, ktorý sa mal vecou zaoberať. Odvtedy dochádza k vzájomnému obviňovaniu medzi inšpekciami a NAKA, ako aj k nezhodám medzi generálnou a špeciálnou prokuratúrou. Do tejto neprehľadnej situácie sa svojou komunikačnou aktivitou zapájajú politici a ďalší aktéri, ktorí do diskusie neprinášajú len fakty, ale aj rôzne konšpirácie, nadinterpretácie či nepodložené tvrdenia.

V tejto súvislosti zarezoval v auguste 2023 policajný zásah NAKA voči predstaviteľom viacerých bezpečnostných zložiek. Polícia ich [viní](#) zo snahy manipulovať politicky citlivé vyšetrovania, a to tým, že sa majú snažiť zdiskreditovať vyšetrovateľov NAKA okolo Jána Čurilla. Na Facebooku a Telegramu sa o tejto udalosti [informovalo](#) ako

o „policajnom prevrate“, „policajnom puči“ či „rozvrate štátu“. Podľa niektorých aktérov [malo](#) ísť o „útok Hamranovho [pozn. vtedajší policajný prezident Štefan Hamran] komanda“ proti ľuďom, [ktorí](#) „majú vedomosti o zločinoch súčasného režimu a úzkej skupiny pôsobiacej v rámci NAKA, ÚŠP a ŠTS“. Policajná inšpekcia [mala](#) údajne totiž „v najbližších týždňoch uzavrieť vyšetrovanie čurillovcov z NAKA (sú podozriví, že manipulovali výpoveďami svedkov)“, a preto mali voči nim preventívne zasiahnuť. Pomerne často sa [objavovali](#) konšpiračné tvrdenia, že zásah „zrežirovala“ prezidentka Čaputová a americká ambasáda, alebo že [išlo](#) o „pokus progresívcov na čele s Čaputovou a Ódorom dostať pod svoju kontrolu bezpečnostné a silové zložky na Slovensku“.

Rôzni aktéri taktiež spojili zásah NAKA s predčasnými parlamentnými voľbami. [Podľa](#) Erika Tomáša z Hlas – SD sa „organizovaná skupina v polícii na čele s Hamranom (...) vymkla spod kontroly verejnej moci a robí si čo chce. (...) Pritom evidentným a jediným cieľom je ovplyvniť výsledky parlamentných volieb.“ Tomáš taktiež konšpiroval o tom, že za tým stojí politická strana Progresívne Slovensko. Jeho spolustranička Denisa Saková zase [dodala](#), že „takto vyzerá policajný štát s podporou prezidentského paláca 45 dní pred demokratickými voľbami“.

Okrem toho časť sledovaných aktérov [prepojila](#) tento zásah vyšetrovateľov z NAKA s odvolaním bývalého ministra vnútra Ivana Šimka. Ten vo svojej funkcii skončil pár týždňov predtým, pričom ako dôvody [boli](#) uvedené viaceré spory medzi rezortom vnútra a vedením polície. Nedostatok informácií však [otvoril](#) priestor pre rôzne dezinterpretácie Šimkovho odvolania. Podľa niektorých [je](#) tento krok dôkazom toho, že Slovensko je „policajným štátom“, keďže za rozhodnutím mali [stáť](#) „vydieračské metódy bielych golierov v polícii“.

„To, čo v posledných dňoch predviedli „silovici“ z NAKA, policajného prezídia a vedenia inšpekcie, môžeme pokojne označiť za malý policajný puč. Policajný klan s väzbami na Lipšicovu špeciálnu prokuratúru odstránil ministra vnútra,“ [napísala](#) stránka Blog investigatívnej žurnalistiky. Vedenie polície malo [chcieť](#) jeho odvolanie preto, že „si dovoľil upozorniť, že na Slovensku máme ústavu a zákony, ktoré sú nadradené túžbam vedenia polície“.

V neposlednom rade boli slovenským používateľom na Facebooku a Telegramu opakovane pripomínané aj problémové odposluchy vyšetrovateľov NAKA, ktorých integrita [bola](#) spochybnená. Podľa niektorých aktérov sú však jasným dôkazom toho, že vyšetrovatelia z NAKA [manipulovali](#) trestnými konaniami či dokonca [plánovali](#) likvidáciu svojej kolegyne.

Útoky na mimovládne organizácie

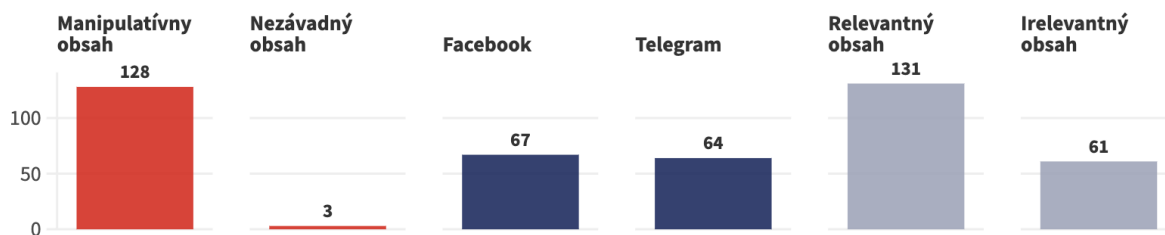
V posledných mesiacoch dochádzalo k čoraz frekventovanejším slovným útokom na mimovládne organizácie. Spomedzi 131 relevantných príspevkov až 128 (97,7 %) obsahovalo manipulatívnu rétoriku. Počet príspevkov na Facebooku a Telegramu bol takmer identický, pričom pochádzali primárne od stránok, skupín a kanálov, v menšej miere aj od alternatívnych médií a politikov.

Medzi najčastejšie skloňované témy patrilo financovanie mimovládnych organizácií, pričom aktéri ťažili z nízkeho povedomia verejnosti o fungovaní tretieho sektora a zákonného rámca. Skúmaní aktéri ich [prezentovali](#) ako inštitúcie „spriaznené so Sorosom“, ktoré údajne [vytvorili](#) celú sieť napojenú na tohto amerického finančníka. Okrem toho [bolo](#) napádané ich financovanie súkromnými firmami, napr. spoločnosťou ESET, alebo zo zahraničia, napr. z USA či z iných európskych krajín.

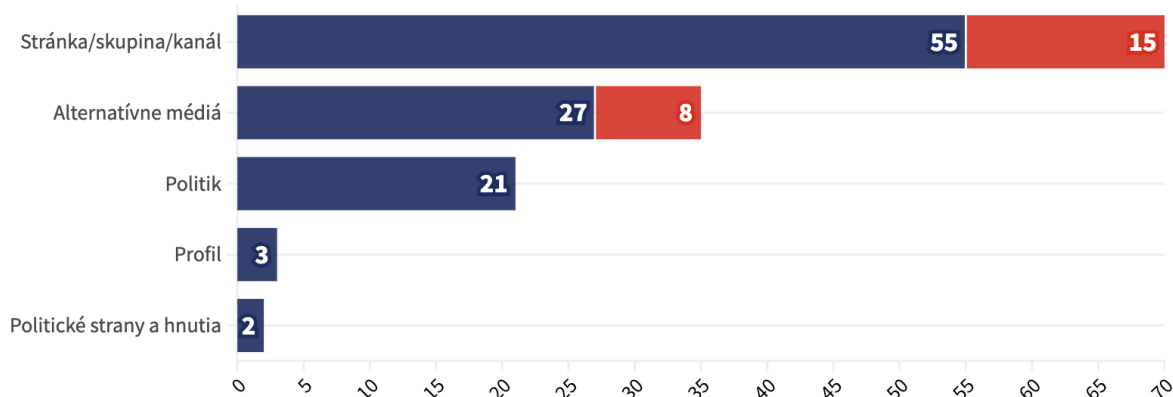
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Kvôli týmto legitímnym spôsobom financovania malo údajne [dôjsť](#) k spolitizovaniu mimovládnych organizácií, ktoré sa údajne [snažia](#) manipulovať verejnou mienkou v prospech konkrétnych entít a tzv. „*progresívnej politickej agendy*“. Neraz [boli](#) označené za „zahraničných agentov“, čo bolo najmä v súlade s rétorikou strany SMER – SSD a jej členov v predvolebnom období. Cieľom daných aktérov nebolo len hľadať nepriateľa pre účely vyvolávania strachu a nenávisť počas kampane, ale aj cielené [diskreditovanie](#) mimovládnych organizácií, ktoré usilujú o všeobecný rozvoj kritického myslenia a spôsobov argumentácie, osvojovanie demokratických hodnôt či rozpoznávanie manipulačných taktík a argumentačných chýb. V tomto kontexte skúmaní aktéri taktiež zavádzali o tom, že mimovládne organizácie sú bez kontroly alebo sú nedostatočne kontrolované, čo [je](#) však v rozpore so slovenskou realitou. Milan Uhrík, predseda strany Republika, napríklad [uviedol](#), že „*nekontrolované mimovládne organizácie sú doslova rakovinou demokracie*“.

V neposlednom rade sa v informačnom priestore objavili zavádzajúce tvrdenia, že na Slovensku mimovládne organizácie vykorisťujú obyvateľov. Tieto organizácie majú ísť podľa [príspevku](#) regionálnej odnože strany Republika proti záujmom vlastných občanov. Údajne sa snažia „*znižovať životnú úroveň ľudí, aby ich udržali vo svojej kontrole*“. Majú tak vytvárať systém závislosti od pomoci zvonka. Strana v príspevku dokonca označovala mimovládne organizácie termínom „*progreSSívna mafia*“.

Korupcia v Európskej únii

Korupčné škandály či podozrenia z nich sa v uplynulých rokoch nevyhli ani inštitúciám Európskej únie a jej predstaviteľom. To sa odrazilo v 111 relevantných príspevkoch, pričom väčšia časť z nich bola publikovaná na Telegramu. 91 z relevantných príspevkov (82 %) pritom obsahovalo manipulatívne naratívy. Z pohľadu aktérov boli príspevky šírené najmä alternatívnymi médiami, ale aj stránkami, skupinami a kanálmi na oboch sociálnych platformách.

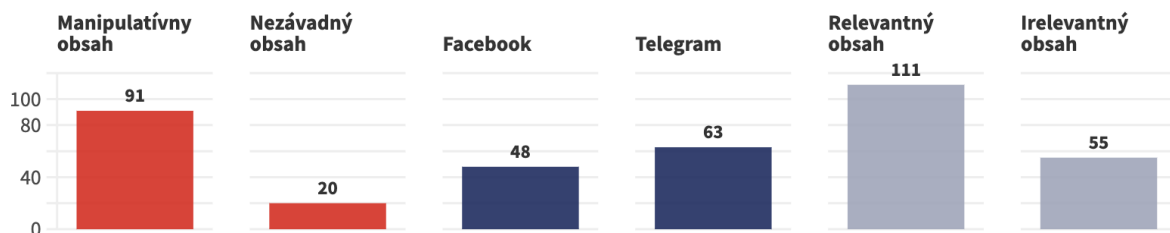
Skúmaní aktéri využívali manipulácie primárne na dve kauzy. Prvou bola kauza známa ako Katargate. Koncom roka 2022 [zatkla](#) belgická polícia dnes už bývalú podpredsedníčku Európskeho parlamentu (EP) Evu Kailiovú a jej blízke osoby vrátane ďalších europoslancov a predstaviteľov niektorých mimovládnych organizácií. Obvinení boli z činnosti v zločineckej skupine, z prania špinavých peňazí a z korupcie. Všetci mali byť nejakým spôsobom [zapletení](#) do prípadov, v ktorých zahraničné krajiny vrátane Kataru a Maroka podplácali aktívnych ľudí v európskej politike, aby im pomáhali zlepšovať imidž ich krajín.

Kauza poslúžila v slovenskom informačnom priestore na [spochybňovanie](#) EP, jeho rozhodnutí a činnosti. Tomáš Taraba, poslanec za stranu SNS, napríklad [napádal](#) rozhodnutie o zákaze výroby spaľovacích motorov v EÚ od roku 2035 s odôvodnením, že EP je „*najskorumpovanejšiu inštitúciu na svete*“, ktorá neprijíma opatrenia na základe záujmov členských krajín EÚ. Ľuboš Blaha zo strany SMER – SSD zase bez akýchkoľvek dôkazov s odkazom na kauzu Katargate [spochybňoval](#) finančné pozadie europoslancov z Monitorovacej skupiny pre demokraciu, právny štát a základné práva, ktorí údajne „poučujú našu generálnu prokuratúru“ v súvislosti s paragrafom 363.

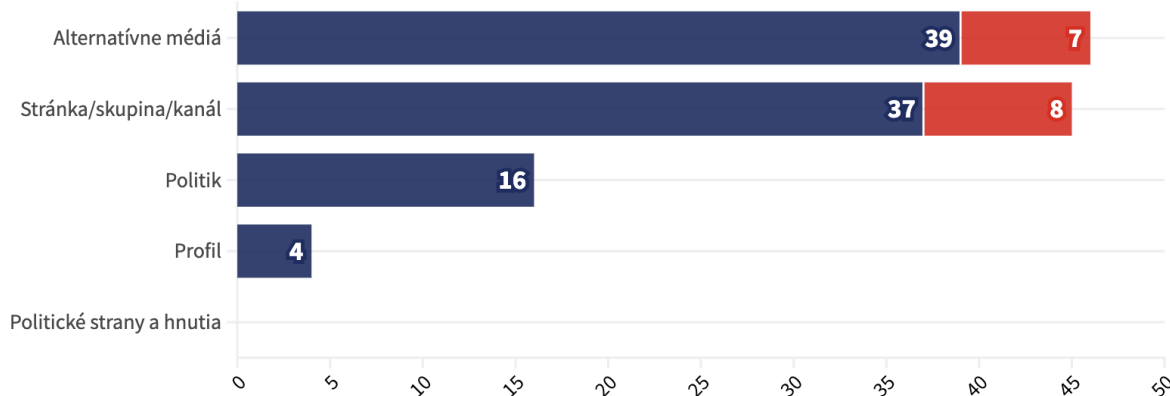
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

V neposlednom rade bola táto kauza [zneužitá](#) aj ako argument na návrhy, že je potrebné prijať legislatívu na fungovanie slovenských mimovládnych organizácií. Časť aktérov totiž vyvodila unáhlený a na ničom nezaložený záver, že ak sú mimovládne organizácie pôsobiace na európskej úrovni zapletené do korupčnej kauzy, tak to rovnako musí byť aj na Slovensku. Z toho vytvorili falošný dojem, že tieto organizácie u nás nie sú žiadnym spôsobom kontrolované alebo že fungujú na politickú objednávku.

Súčasťou ďalšieho nevysvetleného prípadu týkajúceho sa nákupu vakcín proti COVID-19 je Európska komisia (EK) na čele s jej predsedníčkou Ursulou von der Leyenovou. Ku kritike z nedostatočnej transparentnosti [viedlo](#) predovšetkým odmietanie EK informovať o údajných textových správach medzi von der Leyenovou a generálnym riaditeľom spoločnosti Pfizer, prostredníctvom ktorých malo [dôjsť](#) k dohode o nákupe vakcín za niekoľko miliárd eur.

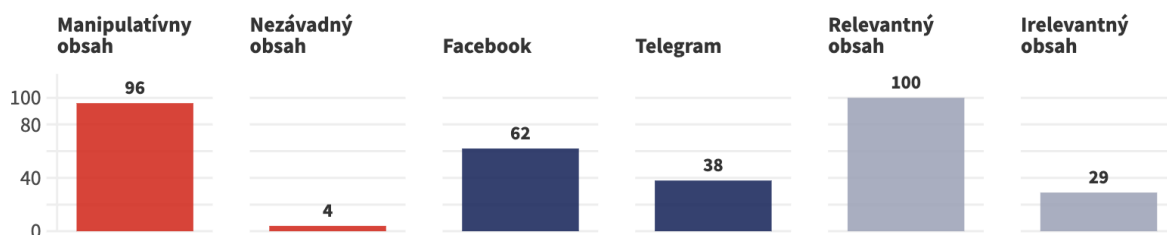
Práve nechotu otvorene odpovedať na otázky využili rôzni aktéri na Slovensku na spochybňovanie rozhodnutí EÚ a na [vyvolávanie](#) podozrení o „*skorumpovaných európskych úradníkoch*“. Jendotliví aktéri [hovorili](#) o oprávnených podozreniach, že dohody obsahovali veľké úplatky. Okrem toho, aj v tomto prípade bola kauza zneužitá na [spochybňovanie](#) EÚ a jej inštitúcií, ktoré sú údajne „*skorumpované od špiku kosti*“. Celková rétorika vyššie spomínaných aktérov počas sledovaného obdobia teda smerovala k ďalšiemu podkopávaniu dôvery v európske inštitúcie a ich integritu, čo je v súlade s dlhodobým trendom. Tomuto cieľu vhodne poslúžili práve spomínané korupčné kauzy na úrovni EÚ.

Sudkyňa Záleská a kauza Inzulín

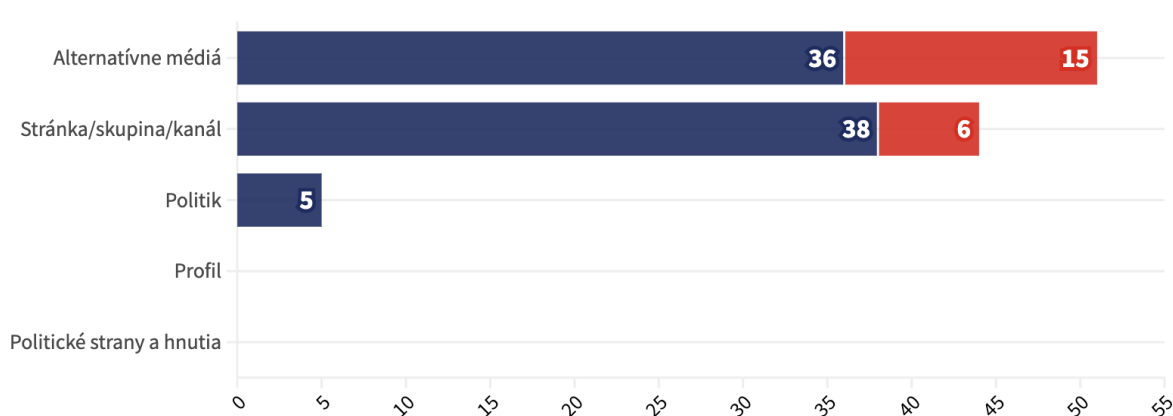
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 1. august 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

Kauze Inzulín a ďalším líniám diskreditácie sudkyne Záleskej bolo do augusta 2023, odkedy sa rôzni aktéri v informačnom priestore venovali primárne jej vzťahu s novinárkou Tódovou, publikovaných 100 relevantných príspevkov. Až 96 z nich (96 %) bolo vyhodnotených ako manipulatívnych. Viac obsahu sa objavilo na Facebooku, pričom príspevky pochádzali predovšetkým od alternatívnych médií, ale aj od stránok, skupín a kanálov. Iba päť relevantných príspevkov bolo zverejnených politickým aktérom, profily ani politické strany a hnutia sa téme nevenovali.

Pamela Záleská je sudkyňou špecializovaného trestného súdu, ktorej meno je často skloňované v slovenskom informačnom priestore. To sa [vystupňovalo](#) najmä po tom, čo ako samosudkyňa neprávoplatne odsúdila bývalého špeciálneho prokurátora Dušana Kováčika na 14 rokov väzenia (Najvyšší súd SR potvrdil jeho vinu a vymeral mu trest osem rokov odňatia slobody). Predtým vzala do väzby napríklad bývalého prezidenta Policajného zboru SR Milana Lučanského alebo podnikateľa Jaroslava Haščáka.

Záleská je známa aj z kauzy s názvom „Inzulín“, ktorá sa stala predmetom rôznych zavádzajúcich a manipulatívnych tvrdení. Sudkyňa [čelí](#) obvineniu, že počas hlavného pojednávania odmietla dať obžalovanému Lehelovi Horváthovi prestávku na podanie inzulínu. Ten následne odpadol a museli byť k nemu privolaní záchranári. Informácie zo súdnej zápisnice však hovoria až o dvoch prestávkach počas pojednávania (11:30 – 11:51 a od 12:20), ktoré Horváth na pichnutie inzulínu nevyužil, napriek tomu, že avizoval potrebu užitia lieku o 11:00. Jednotliví aktéri [vyobrazili](#) situáciu ako neľudské zaobchádzanie a porušovanie ľudských práv zo strany Záleskej. Na adresu sudkyne boli [smerované](#) rôzne urážky a expresíva, jednotliví aktéri o nej hovorili ako o netvorovi či bezcitnej osobe. Situáciu pritom úmyselne [prezentovali](#) dramaticky a skutočný priebeh pojednávania hyperbolizovali. Pozornosť si následne [získalo](#) preverovanie záležitosti Generálnou prokuratúrou SR.

Počas skúmaného obdobia sa tiež jednotliví aktéri snažili [zdiskreditovať](#) sudkyňu tvrdeniami, že [je](#) kontroverzná, zaujatá, nekompetentná či „[nedotknuteľná](#)“. Častokrát sa [objavovalo](#) poukazovanie na jej údajne selektívny prístup k prezumpcii nevinu. [Zdieľané](#) boli tiež tvrdenia trestne stíhaného bývalého sudcu Davida Lindtnera, ktorý ako advokát zastupuje napríklad Roberta Fica či Roberta Kaliňáka. Ten [tvrdil](#), že Záleská je voči nemu zaujatá a „*hrubo porušuje prezumpciu nevinu*“. Súd však tieto sťažnosti [zamietol](#).

Podobné informácie o údajnej neobjektivite Záleskej sa [objavili](#) aj v súvislosti so vzatím do väzby sudkyne Krajského súdu Žilina. [Spochybňované](#) bolo tiež jej „škandalózne“ rozhodnutie o dohode o vine a treste, ktorú bývalý riaditeľ finančnej správy František Imrecze uzavrel so špeciálnou prokuratúrou. [Dohodli](#) sa na päťročnej podmienke a peňažnom treste výmenou za spoluprácu s OČTK. Táto spolupráca [je](#) niektorými aktérmi interpretovaná ako „*vymýšľanie si na predstaviteľov opozície a jej nominantov*“ [pomocou](#) „*udavačov a krivých výpovedí*“.

Ako dôkaz toho, že Záleská [nie je](#) nestranná, bola počas sledovaného obdobia interpretovaná jej účasť na košickom protikorupčnom festivale Pucung. Ten je organizovaný Nadáciou Zastavme korupciu a časťou informačného spektra býva [prezentovaný](#) ako festival firmy ESET. Na Pucungu sa v roku 2023 Záleská stretla s policajným prezidentom Štefanom Hamranom či špeciálnym prokurátorom Danielom Lipšicom, s ktorými vystupovala v diskusnom paneli. Sledovaní aktéri túto skutočnosť [vykresľovali](#) manipulatívne ako nevhodné prezentovanie faktov zo živých káz na festivale, ktorý majú zastrešovať politické mimovládky. Poukazovaním na údajnú angažovanosť firmy ESET sa títo aktéri snažili vytvoriť dojem, že podujatie je financované zo zahraničia Sorosom. To malo spolu s aktívnou [diskreditáciou](#) Nadácie Zastavme korupciu smerovať k podryvaniu dôveryhodnosti vystupujúcich osôb.

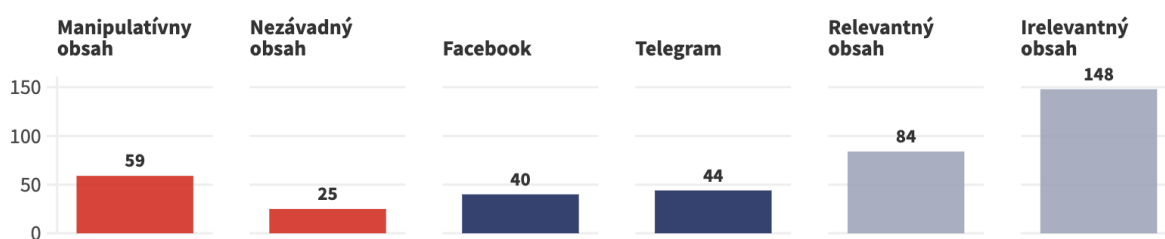
Andrej Kiska a kauza KTAG

Bývalý slovenský prezident Andrej Kiska [bol](#) obvinený z pokračujúceho zločinu daňového podvodu. Firma KTAG, ktorej konateľom je aj Kiska, sa mala neoprávnene snažiť zarátať si do svojho účtovníctva aj výdavky súvisiace s jeho prezidentskou kampaňou. Podľa bývalého prezidenta ide o politicky motivovaný proces, za ktorým stoja niektorí predstavitelia SMER – SSD. V prvej polovici októbra 2023 bývalého prezidenta neprávoplatne odsúdili, reakcie na toto rozhodnutie však už v našom monitoringu zahrnuté neboli, keďže presahujú monitorované obdobie. Téma sa venovalo 84 zachytených relevantných príspevkov s takmer identickým pomerom na oboch sledovaných platformách. 59 z týchto príspevkov (70,2 %) obsahovalo istú formu manipulácie. Najaktívnejšie boli v téme rôzne stránky, skupiny a kanály, ale aj alternatívne médiá a v menšej miere politici. Vyšší počet irelevantného obsahu naznačuje, že tému prezentovali aj tlačové agentúry či tradičné médiá, ktoré o kauze informovali objektívne.

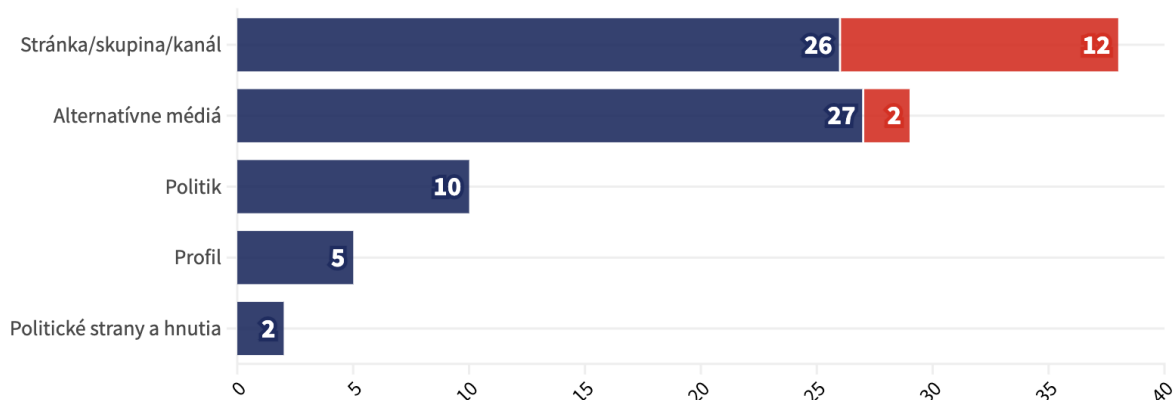
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Už pred vynesením rozsudku značná časť aktérov [informovala](#) o Kiskovi ako o „daňovom podvodníkovi“, [ktorý](#) „kradol ako straka“. Častými [boli](#) sugestívne vyjadrenia, ako napríklad tvrdenie telegramového kanálu *Blog investigatívnej žurnalistiky*: „Je to jednoduché, Kiska kradol dane, preto ho súdia.“ Viacerí aktéri na Facebooku a Telegramu sa posmešne [vyjadrovali](#) o Kiskových tvrdeniach, že ide o politicky motivovaný proces. Objavili sa aj prípady, keď slovné útoky nesmerovali na možný zločin, ale na osobu Andreja Kisku. Eduard Chmelár napríklad [napísal](#): „Andrej Kiska je bez ohľadu na jeho trestnoprávnu zodpovednosť klamár a podvodník (...) Andrej Kiska mi svojím morálnym profilom, afektívne falošným vystupovaním, ale aj štýlom reči (a možno aj nadmerným potením, ale do takýchto naturálnych sfér nechcem zachádzať) pripomína Pavla Ruska. Je to najväčšia hanba v prezidentskom kresle v novodobej histórii Slovenskej republiky.“

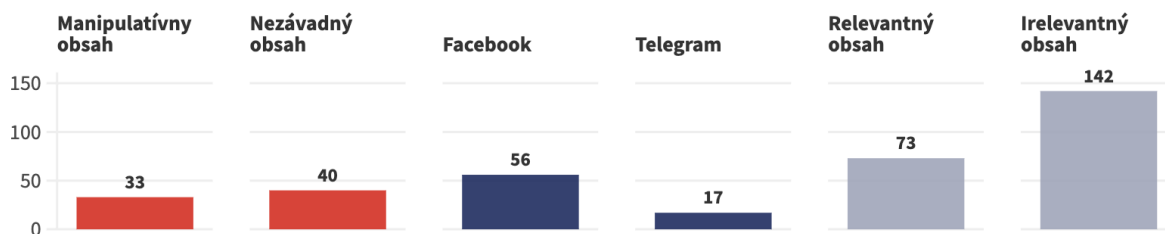
V kontexte obvinenia Kisku boli v informačnom prostredí časté aj útoky na médiá, ktoré bývalému prezidentovi údajne [vytvárali](#) „kult osobnosti“. Písalo sa, že pojednávanie [nie je](#) teda len procesom s bývalým prezidentom, ale aj s médiami. Tie údajne fanaticky Kisku celý čas [bránili](#). Ľuboš Blaha v tomto kontexte [napísal](#): „Ukázalo sa, že liberálne médiá celé roky obhajovali zločínca. A ten sa dnes potí pred súdom ako každý iný kriminálnik (...) Kto ešte uverí liberálnym médiám? Chránili zlodēja. Ktorý okrádal štát.“

Samuel Vlčan a dotácia Ministerstva životného prostredia SR

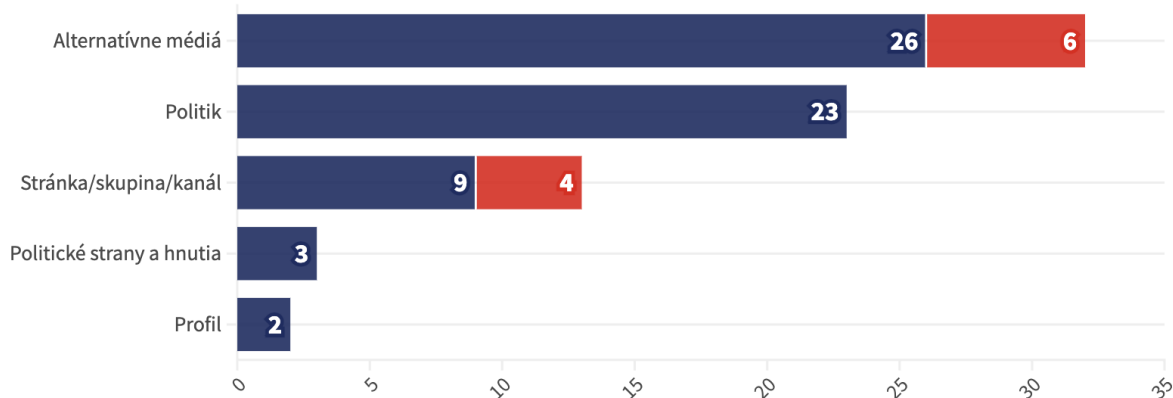
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

V téme dotácie Ministerstva životného prostredia SR (MŽP) sme identifikovali 73 relevantných príspevkov, spomedzi ktorých bolo 33 manipulatívnych (45,2 %). Statusy pritom výrazne prevažovali na Facebooku a publikované boli predovšetkým alternatívnymi médiami a politikmi. Stránky, skupiny a kanály boli v danej téme menej aktívne. Objavilo sa tiež väčšie množstvo obsahu, ktorý pochádzal z dôveryhodných zdrojov a bol vyhodnotený ako irelevantný.

Samuel Vlčan [bol](#) ministrom pôdohospodárstva od júna 2021. Zo svojho postu odstúpil v máji 2023 po tom, čo začala NAKA [preverovať](#) dotáciu vo výške 1,4 milióna eur. Tú malo poskytnúť ministerstvo životného prostredia spoločnosti Reko Recycling, ktorej konečným užívateľom výhod bol práve Vlčan. Po jeho odchode, ako aj po odchode ministra zahraničných vecí Rastislava Káčera, [musela](#) prezidentka Zuzana Čaputová vymenovať úradníčku vládu. V dočasnej Hegerovej vláde by musel totiž premiér okrem svojho postu zastávať ďalšie štyri ministerské pozície, čo nebol udržateľný stav.

Kauzu využili mnohí politici, ale aj ďalší aktéri, ktorí [informovali](#), že „protikorupčnú vládu dorazila ich korupcia“ a že slová o očiste štátu od korupcie [boli](#) len „chorými slovami“. Vládna zostava, ktorá bola pri moci od roku 2020, bola [vykresľovaná](#) ako korupčná. Táto kauza bola zároveň [použitá](#) niektorými aktérmi proti dnes už bývalému ministrovi životného prostredia Jánovi Budajovi, ktorého rezort Vlčanovi dotáciu poskytol. [Označovaný](#) bol za „pomocníka“ Vlčana a eštebáka a [obviňovaný](#) z toho, že si spolu so svojimi „ekoteroristami“ plní len vrecká.

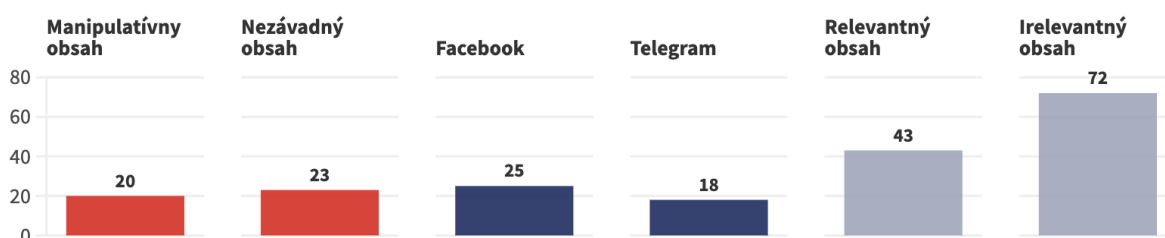
Okrem toho dochádzalo v kontexte kauzy exministra k [sponchybňovaniu](#) aj ďalších dnes už bývalých koalíčných poslancov a poslankyň, ktorí ho údajne pri kradnutí eurofondov [kryli](#). Útokom sa [nevyhla](#) ani prezidentka Čaputová, ktorá mala byť za situáciu zodpovedná. Podľa niektorých aktérov prezidentka nielenže dlho nekonala, ale údajne sa snažila kauzu [ututlávať](#). V neposlednom rade niektorí aktéri [zneužili](#) kauzu Vlčana aj na útoky na médiá či mimovládne organizácie, keďže údajne o vzniknutej situácii dostatočne neinformovali.

Peter Kažimír

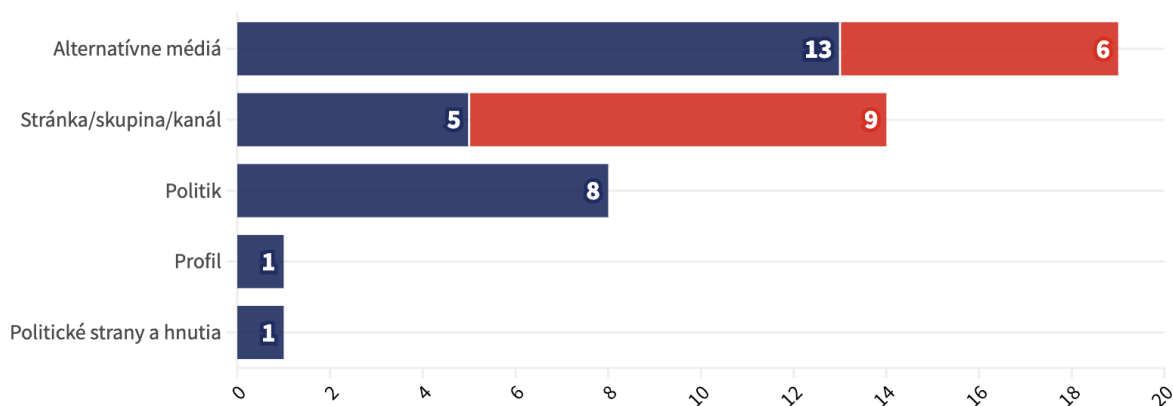
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Peter Kažimír je guvernérom Národnej banky Slovenska od roku 2019. Predtým [pôsobil](#) ako minister financií, pričom do parlamentu bol zvolený za stranu SMER – SSD. V apríli tohto roka ho sudca [uznal](#) za vinného z podplácania a uložil mu peňažný trest vo výške 100-tisíc eur. Rozhodnutie nie je právoplatné. Kažimír mal podplácať bývalého riaditeľa finančnej správy Františka Imreczeho, ktorý o skutku vypovedá. Ide už o druhé obvinenie, prvýkrát ho zrušila Generálna prokuratúra SR prostredníctvom paragrafu 363, avšak druhýkrát nestihla rozhodnúť. V rámci monitoringu sa téme venovalo 43 relevantných výsledkov, z ktorých 20 (46,5 %) obsahovalo

manipulatívnu rétoriku. Väčšia pozornosť jej bola venovaná na Facebooku, pričom príspevky pochádzali prevažne od alternatívnych médií, stránok, skupín a kanálov.

Téma v našom datasete naviazala konšpiračné naratívy. Podľa poslanca strany Hlas – SD Matúša Šutaja Eštoka [je](#) za stíhaním Kažimíra osobná pomsta Imreczeho, ktorý mal údajne ambíciu stať sa ministrom financií. To mu mal však Kažimír [prekaziť](#), keďže vedel, že „*nejde o čestného človeka*“. Tieto tvrdenia [zdieľali](#) aj ďalšie stránky, skupiny a kanály na Facebooku a Telegrame.

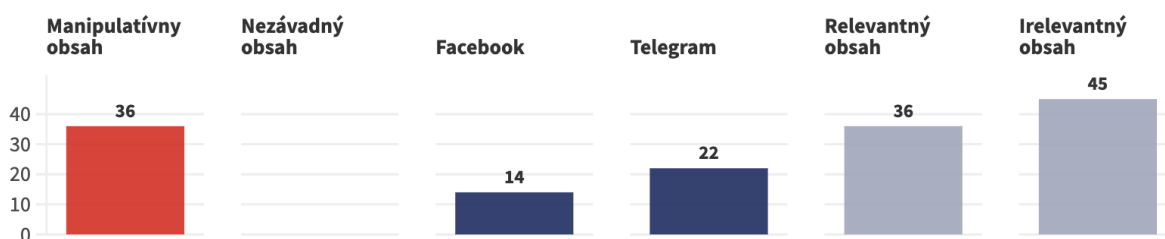
Ďalší aktéri [šírili](#) v informačnom priestore správy, že obvinenia Kažimíra sú súčasťou „*ostrého predvolebného obdobia a vybavovania si účtov koalície s opozíciou*“. Okrem iných takéto naratívy [presadzoval](#) napríklad poradca Juraja Blanára zo SMER – SSD Eduard Chmelár. Ten polemizoval nad tým, že obvinenia Kažimíra sú „*politickou objednávkou*“ a [zdôrazňoval](#), že „*raz už bol oslobodený*“. Zamlčal však, že sa tak nestalo na základe rozhodnutia súdov, ale vďaka kontroverznému paragrafu 363. Predseda SMER – SSD zase [spochybňoval](#) proces s Kažimírom s odôvodnením, že bol obvinený „*bez akýchkoľvek dôkazov, akýchkoľvek dokumentov písomnej povahy*“ a len na základe „*tvrdenia udavača, ktorý je pod obrovským tlakom, lebo mu hrozí vysoký trest*“. K tvrdeniam, že Imrecze je „*nedôveryhodný kajúčik*“, ktorému nemožno veriť, sa [pridali](#) aj ďalší aktéri vrátane aktívnych politikov.

Dušan Kováčik

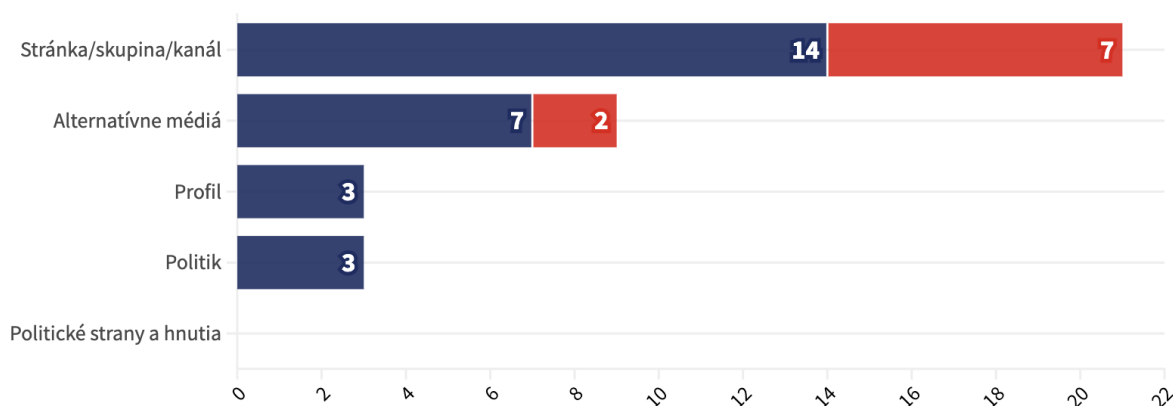
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

INFOSECURITY.SK

Príspevky pojednávajúce o procese s Dušanom Kováčikom boli v rámci monitoringu prítomné v menšej miere. Iba 36 príspevkov bolo pre tému relevantných, avšak každý obsahoval istú formu manipulácie. Príspevky prevažovali na Telegramu a boli prezentované predovšetkým stránkami, skupinami a kanálmi.

Dušan Kováčik [je](#) bývalý špeciálny prokurátor, ktorý vo funkcii pôsobil od septembra 2004 až do svojej rezignácie v novembri 2020. Na svojom poste skončil po tom, čo bol obvinený z korupcie a vzatý do vyšetrovacej väzby. Obžalovaný [bol](#) za zobrať úplatku za prepustenie bosa skupiny takáčovcov Ľubomíra Kudličku a opakované vynášanie utajovaných materiálov z prokuratúry. V máji 2022 Najvyšší súd SR potvrdil, že Kováčik je vinný z korupcie pri prepustení Kudličku, avšak na odsúdenie za podporovanie zločineckej skupiny nemal dostatok dôkazov. Vymeral mu osemročný trest odňatia slobody a peňažný trest vo výške 100-tisíc eur.

Kováčikove odsúdenie [bolo](#) spochybňované aktérmi na Facebooku aj Telegram, pričom použitá rétorika slúžila na spochybňovanie integrity slovenského súdnictva a celkové podryvanie dôvery v právny štát. V tomto kontexte sa napríklad ironicky [písalo](#): „Dušan Kováčik dostal 8 rokov za to, že sudca Hrubala nezobral Kudličku do väzby. Lebo vraj Kováčik "nevyužil svoju právomoc", či ako to zmotali...“ Kováčikove odsúdenie bolo teda prezentované ako nespravodlivosť v porovnaní s Bernardom Slobodníkom. Ten je jedným z kľúčových svedkov v jednej z korupčných káuz Kováčika, ktorý za korupciu „dostal iba podmienku“. Výpovede Slobodníka [boli](#) počas skúmaného obdobia opakovane spochybňované aj v kontexte bývalého špeciálneho prokurátora.

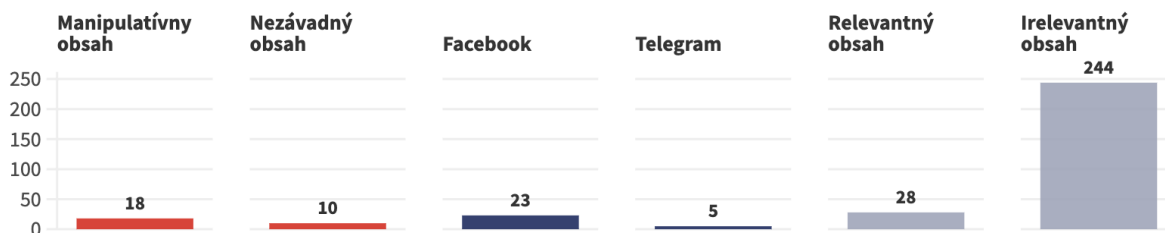
Ľuboš Blaha k tomu [pridal](#) aj zľahčovanie činu: „(...) no keď vás obvinia z úplatku zopár tisíc ako v prípade Dušana Kováčika, tak idete do basy na 8 rokov natvrdo, aj keď celé vaše obvinenie stojí na klamstve jedného mafiána.“ Súdne pojednávanie s Kováčikom [bolo](#) konšpiračne vykresľované ako „monsterproces“, pričom o všetkom [mala](#) rozhodovať „Tódovej kamoška Pamela Záleská“.

Korupcia pri regionálnych voľbách

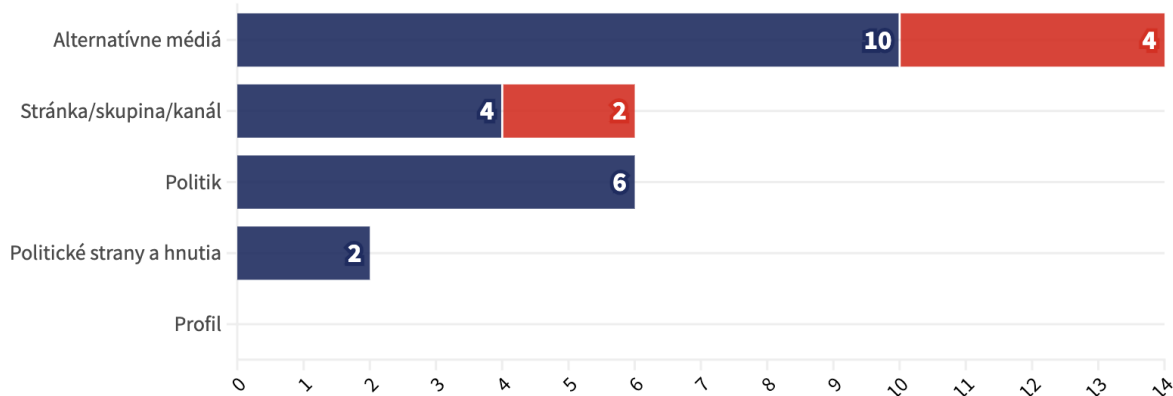
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

V októbri minulého roka sa na Slovensku uskutočnili komunálne voľby. Na post primátora Bratislavy [kandidoval](#) Rudolf Kusý, ktorého podporila jeho domovská strana Dobrá voľba, ale aj strany SME RODINA, KDH, Za ľudí a Aliancia. Financovanie jeho kampane preveruje polícia po tom, čo predseda KDH Milan Majerský [uviedol](#), že Kusý dostal peniaze aj od darcov, ktorých nevidno na transparentných účtoch strán. V rámci monitoringu sme v téme zachytili 28 relevantných príspevkov. V prípade 18 z nich (64,3 %) bola identifikovaná manipulatívnosť. V najväčšej miere boli príspevky publikované alternatívnymi médiami.

Nami skúmaní aktéri sa venovali prevažne skutočnosti, že takáto finančná podpora pre Kusého mala [prísť](#) od spoluzakladateľa spoločnosti ESET Rudolfa Hrubého. Väčšina obsahu tak oplývala konšpiračným ladením. Nie je jasné, či Hrubý vedel, že tým podporí Kusého, keďže tvrdenia Hrubého a KDH sa nezhodujú. Na tieto informácie nadviazala časť aktérov spôsobom, ktorým sa [snažila](#) presvedčiť, že majitelia firmy ESET si v snahe [udržať](#) svoj politický vplyv „*poistili volebný výsledok*“. Ako dôvod uvádzali, že kandidáta Matúša Valla podporil iný spoluzakladateľ tejto spoločnosti. [Išlo](#) teda údajne o „*ukradnuté voľby*“, ktoré riadili „*progressívni oligarchovia*“. Miroslav Heredoš zo strany Kotlebovci – ĽSNS tiež [uviedol](#): „*Voľby v Bratislave boli fraška, a Kusý bol riadená opozícia.*“

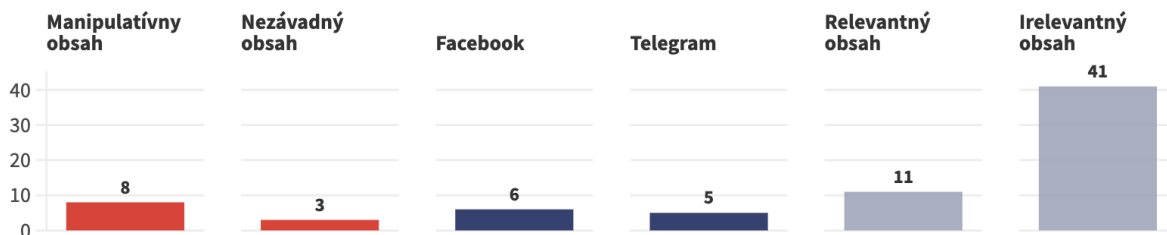
Okrem toho časť aktérov v informačnom priestore [tvrdila](#), že „*progressívne médiá*“ sa problémy s netransparentným financovaním Kusého snažia nasmerovať na KDH, avšak v skutočnosti ide o „*kauzu oligarchov zo spoločnosti Eset*“. Tí sa podľa komentátora Daga Daniša už [nesnažia](#) pretláčať svoju agendu len v biznise, ale aj v politike, a to na všetkých stupňoch.

Monika Jankovská

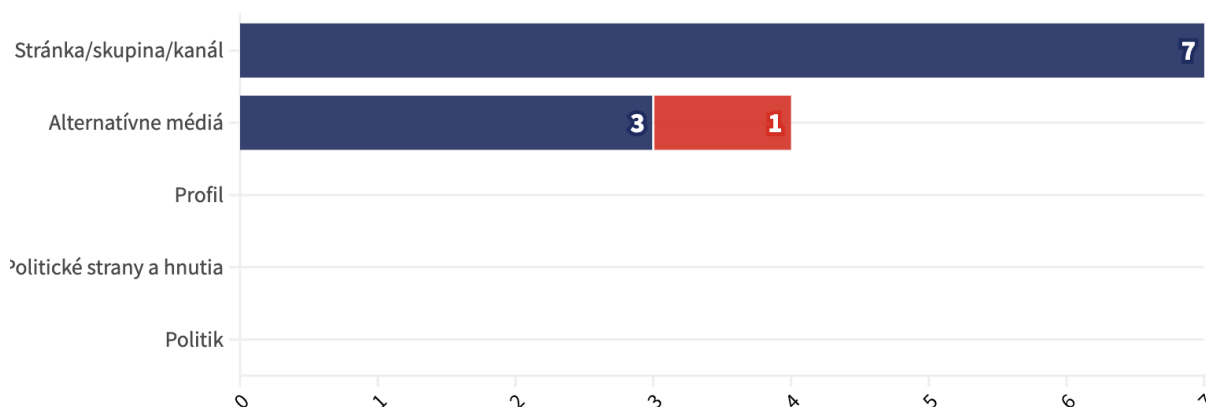
Prehľad komunikácie témy v informačnom priestore

1. november 2022 – 15. september 2023

■ Relevancia ■ Manipulatívnosť ■ Platforma

■ Vlastný obsah ■ Zdieľanie politika

Monika Jankovská [je](#) bývalá štátna tajomníčka ministerstva spravodlivosti, pričom na post bola nominovaná stranou SMER – SSD. V roku 2020 [bola](#) obvinená v kauze známej ako Fatima z trestných činov korupcie a podplácania. Ešte ako trenčianska sudkyňa mala totiž zobrať úplatok vo výške tri milióny korún od skupiny Petra Čongrádyho. Prípád, ktorý je aktuálne pred súdom, sa [týka](#) vydierania svedka Michala Vida. Ten dosvedčil, že Jankovská zobrala úplatok, avšak v roku 2018 zmenil svoju výpoveď v jej prospech. Súd teraz [rozhoduje](#), či sa tak dialo na podnet bývalej sudkyne a prostredníctvom vyhrážok, ako tvrdí Vida.

Počas skúmaného obdobia sa v monitoringu objavilo iba 11 relevantných príspevkov, pričom 8 z nich (72,7 %) obsahovalo manipulácie. Omnoho vyšší počet zachytených príspevkov v téme bolo vyhodnotených ako irelevantné. Pre nás relevantný obsah pochádzal od stránok, skupín a kanálov, ako aj alternatívnych médií.

Niektoré z identifikovaných zdrojov sa zameriavali na rozhodnutie Ústavného súde SR, podľa ktorého Najvyšší súd SR [porušil](#) práva Jankovskej, keď presunul kauzu Fatima z Okresného súdu Trenčín na Okresný súd Trnava. Toto rozhodnutie [bolo](#) skúmanými aktérmi interpretované tak, že „*HegeroČaputovci porušujú základné ľudské práva*“.

Okrem toho sa v informačnom priestore objavili reakcie na psychické problémy Jankovskej. V tomto kontexte sa [písalo](#), že „*neľudské zaobchádzanie a nátlak na výpovede Jankovskú vo väzbe psychicky zničili natoľko, že si siahla na život*“. Údajne je preto obeťou vládneho „fašizmu“. Napriek tomu, že téma bola niektorými aktérmi podchytená podobným spôsobom ako v prípade kauzy Inzulín či Dušana Kováčika, nezískala si vyššiu pozornosť publika a v krátkej dobe stratila na popularite.

Záver

Štúdia sa zameriavala na mapovanie diskurzu o korupcii a právnom štáte aktérmi v slovenskom informačnom priestore. Autori analyzovali dokopy 3,375 relevantných príspevkov v 20 rôznych témach, a to na sociálnych sieťach Facebook a Telegram. Monitoring odhalil viacero trendov. V prvom rade poukázal na skutočnosť, že v rámci podchytenia jednotlivých tém v dezinformačnom ekosystéme možno badať významnú prevahu manipulatívneho obsahu. Ten sa objavil v prípade 83,4 % všetkých relevantných výsledkov, pričom na Facebooku išlo o podiel 78,4 % a na Telegramu 89,2 % manipulatívneho obsahu. Vzhľadom na tematický kontext a stále prebiehajúce súdne procesy nebolo možné všetky výsledky v rámci výskumu označiť za dezinformačné. Ako manipulatívny obsah však boli označované aj výsledky charakteristické využívaním manipulačných techník či zavádzania.

Počas sledovaného obdobia bolo častým zdieľanie obsahu naprieč platformami (najmä z Telegramu na Facebook). Rovnako sme zaznamenali preberanie správ z externých zdrojov, napríklad z tradičných médií a tlačových agentúr. Tento fenomén sa ukazoval najmä v prípade kategórie alternatívnych médií, ktoré takto dopĺňali vlastný redakčný obsah. Objavovalo sa aj časté replikovanie vyjadrení osôb priamo zainteresovaných v jednotlivých kauzách či prípadoch, a to bez jasného deklarovania tejto skutočnosti. Ako falošné authority tak boli prezentované napríklad osoby pôsobiace ako advokáti (napr. Marek Para, Miroslav Radačovský), osoby, u ktorých nie je možné preukázať expertízu (Pavol Forisch), prípadne obžalovaní (Alena Zsuzsová). Ich vyjadrenia boli mnohokrát preberané nekriticky bez doplnenia skutočnosti, že sú v konflikte záujmov.

Analýza ukázala veľké množstvo politického obsahu na oboch sociálnych sieťach. Príspevky publikované politikmi tvorili v rámci datasetu 12,6 % relevantného obsahu. Z pohľadu aktérov na Facebooku dominoval Matúš Šutaj Eštok, nasledovaný bol Robertom Ficom, Miroslavom Radačovským a Tomášom Tarabom. Na Telegramu výrazne prevažoval obsah Ľuboša Blahu, ktorého nasledovali predstavitelia hnutia Republika – Marek Kurta, Milan Uhrík, Miroslav Heredoš a Milan Mazurek. Ďalší politický obsah zdieľali aktéri v skupine politických a hnutí, ale aj alternatívne médiá, stránky, skupiny a kanály na oboch platformách, ktoré zdieľali vyjadrenia politikov. Dokopy tak možno hovoriť až o 39,1 % politického obsahu.

Tento trend sa odrazil v priamej či latentnej podpore politických subjektov. Vo viacerých prípadoch sme zaznamenali preberanie tlačových konferencií, ich častí alebo prepisov, priame citácie politikov z médií, prípadne zdieľanie statusov. Veľké množstvo analyzovaných príspevkov na oboch sociálnych sieťach pritom obsahovalo naratív údajnej snahy zničiť či zdiskreditovať predstaviteľov vtedajšej politickej opozície. Konšpiračný naratív v sebe zahŕňal tvrdenia o údajnej príprave štátneho prevratu progresívnymi elitami, ktoré mali koordinovane pôsobiť proti opozícii. Napriek absencii dôkazov, ktoré by takéto závažné obvinenia dokladovali, sa konšpiračná rétorika o konaní v neprospech opozície pravidelne opakovala. Pred voľbami tvorila pomerne stabilný komponent v príspevkoch politikov či politických strán a hnutí, ale aj niektorých alternatívnych médií, stránok, skupín a kanálov. V takýchto prípadoch aj iné zdroje naklonené (najmä opozičným) politickým stranám napomáhali šíreniu častokrát manipulatívnych či konšpiračných posolstiev, a tým aj podkopávaniu dôvery verejnosti v právny štát, spravodlivosť, súdnictvo, demokratické inštitúcie, ale aj tradičné médiá, novinárov či mimovládne organizácie.

Príloha 1: Témy a kľúčové slová

Pri vyhľadávaní obsahu na účely jeho následnej analýzy bol použitý monitorovací nástroj Gerulata Juno. Zber dát prebiehal na základe preddefinovaného zoznamu aktérov. Pri vyhľadávaní bol použitý nasledujúci zoznam kľúčových slov, ktorý obsahuje najčastejšie termíny používané pri komunikácii jednotlivých sledovaných tém. Zoznam v slovenskej verzii vyhľadávania zároveň obsahoval gramatické obmeny kľúčových slov, samotné vyhľadávanie obsahovalo logické funkcie, ktoré umožnili čo najpresnejšie zachytenie relevantného obsahu:

Téma	Kľúčové slová
Samuel Vlčan a dotácia MŽP	(Budaj OR Vlčan) AND (Kiss OR PPA OR "Pôdohospodárska Platobná Agentúra" OR dotácie OR eurofondy OR korupcia)
Zadržanie T. Gašpara	Gašpar AND (zadržanie OR väzba OR Stahl OR ezechiel OR očistec OR Bődör)
Monika Jankovská	Jankovská AND (Fatima OR Janíček OR čongrádyovci OR Vasko OR Repáková OR Búrka OR NAKA OR "Národná kriminálna agentúra" OR Krajmer OR Hraško OR Gašpar OR samovražda OR vražda)
Kajúcnici	kajúcnici AND (Makó OR Beňa OR Imrecze OR Čurilla OR čurillovci OR NAKA OR "Národná kriminálna agentúra" OR Petrov OR Tiger OR Fico)
Peter Kažimír	Kažimír AND (Imrecze OR úplatok OR Cisarík OR Suchoba OR Brhel OR korupcia OR podplácanie)
Kauza KTAG	Kiska AND (KTAG OR kampaň OR "daňový úrad" OR "Finančná správa" OR Imrecze OR Makó OR KÚFS OR "Kriminálny úrad finančnej správy" OR Fico OR vydieranie OR Bődör OR korupcia)
Korupcia na Ukrajine	Ukrajina AND korupcia AND (podpora OR technika OR pomoc OR dodávky OR vojna)
Korupcia pri regionálnych voľbách	(Majerský OR Kusý) AND (kampaň OR voľby OR sponzor OR Hrubý OR ESET)
Korupcia v EÚ	(EÚ OR Európska únia OR únia OR Európska komisia OR Brusel) AND (korupcia OR Ursula OR von der Leyen OR nákup vakcín OR Pfizer OR Kailiová OR OR Katar OR Qatargate)
Dušan Kováčik	Kováčik AND (Košč OR Pán X OR úplatok OR podplácanie OR korupcia OR Goliáš OR NAKA OR "Národná kriminálna agentúra" OR Kysel OR Reháč)
Spochybňovanie ÚŠP	Lipšic AND (Šúrek OR Repa OR ÚŠP OR špeciálna prokuratúra OR prokuratúra OR prokurátori)
Samovražda Milana Lučanského	Lučanský AND (policajný prezident OR generál OR plukovník OR samovražda OR vražda OR Judáš OR Böhm OR úplatok OR Žilinka OR Radačovský)
Útoky na mimovládne organizácie	(mimovládky OR mimovládne organizácie OR ESET) AND ("Zastavme korupciu" OR ICJK OR "Investigatívne Centrum Jána Kuciaka" OR Via Iuris OR "Za slušné Slovensko" OR korupcia)

Nahrávky NAKA	nahrávky AND (NAKA OR "Národná kriminálna agentúra") AND (vyšetrovatelia OR Čurilla OR čurillovci OR Ďurko OR Fico OR SMER OR Kafavský)
Paragraf 363	(paragraf 363 OR §363 OR 363) AND (Žilinka OR Kandera OR Skladan OR generálna prokuratúra OR špeciálna prokuratúra OR prokuratúra OR ÚŠP OR Čaputová OR ústavný súd)
Referendum o predčasných voľbách	referendum AND (predčasné voľby OR voľby) AND (Čaputová OR ústavný súd OR ÚS SR OR protiústavnosť OR zmena ústavy OR 21. január)
Vzťah Tódovej a Záleskej	Todová AND Záleská
Vojna v polícii	(vojna OR polícia) AND (Judáš OR Očistec OR SIS OR "Slovenská informačná služba" OR NAKA OR "Národná kriminálna agentúra" OR ÚŠP OR špeciálna prokuratúra OR prokuratúra OR policajná inšpekcia OR ÚIS OR "Úrad inšpekčnej služby" OR Scholtz OR Santusová OR Zurian OR Pčolinský)
Vražda Jána a Martiny	Kuciak AND (Žilinka OR Šufliarsky OR Lipšic OR Zsuzsová OR Kočner OR Szabó OR Kracina OR Dragič OR #AllForJan OR protesty)
Sudkyňa Záleská	Záleská AND (sudkyňa OR inzulín OR "špecializovaný trestný súd" OR ŠTS OR Horváth)

Autori: Peter Dubóczy, Michaela Ružičková, Katarína Drevená, Barbora Jamrišková
Analytici: Dávid Dinič, Patrik Furik

European | **MEDIA AND
INFORMATION** Fund

Managed by
Calouste Gulbenkian Foundation

Report vznikol s podporou European Media and Information Fund (EMIF). Výhradnú zodpovednosť za akýkoľvek obsah podporovaný prostredníctvom EMIF nesú autori a nemusia nevyhnutne odrážať postoje EMIF a partnerov fondu, Calouste Gulbenkian Foundation a European University Institute.